

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

VLADIMIR TISMĂNEANU
DECESUL
COMUNISMULUI

• MIRCEA ZACIU —
Evocare „Gândirea”

• ANDREEA PORĂ —
Reporter la Delegația
Permanentă a P.N.L.

ANDREI
ȘERBAN

Interviu:
Cristina DUMITRESCU

ANUL III • Nr. 15 [116] • 17 — 23 APRILIE 1992 • 16 PAGINI • 25 LEI

SORIN VIERU

ÎN TRE CIUMĂ ȘI HOLERĂ

Deliberări foarte serioase au loc astăzi, ca și în trecut, asupra avantajelor și preferabilității ciumei în raport cu holera și viceversa. Spuneau unii doctori că ciuma brună vine, dar mai și trece, pe cînd holera roșie — cîștita holera — da la (19) 81 — uță să mai plece din locul unde s-a instalat. Alți doctori răspundeau că, dimpotrivă, holera e preferabilă, dacă nu prin altceea, atunci măcar prin onorabila ei ascendență: un ferment istoric a luat-o razna și, prin imprevizibile mutații, a devenit agent patogen cit se poate de nociv — numai că, numai că... de ce n-ar redeveni el ceea ce a fost la origine?

Unii veneau să arate că 12 ani de ciumă — oricît de teribili — nu pot atîna atît de greu cît 75 de ani de holera. Ceilalți răspundeau că, dacă nu venea holera, nu mai pleca nici ciuma.

Insultă mai mare pentru un holeric decît să îl faci ciumat nici că există; tot a-a, ciumatul nu cunoaște boala mai teribilă decît holera.

Pînă la urmă însă, a reieșit că ciuma și holera resimt o ciudată atracție una pentru cealaltă. O fascinație irepresibilă, o afinitate irecuzabilă. Au nevoie una de alta, spre a se respecta, a se înfrunța și a se anihila reciproc, iar la nevoie și spre a face front comun — împotriva gripei. Fiindcă — se știe! — mijlocul cel mai sigur de a uita de gurați este să te refugiezi în ciumă; cît despre holera, ea nici nu este altceea decît o reacție salvatoare împotriva stadiului cel mai înalt și ultim al gripei. Gripă care — împreună cu automobilul — a secerat mai multe vieți decît mitraliera și tînosul la un loc.

Să uităm de holera, fiindcă ciuma este ceea ce este? Să uităm de ciumă, din cauza persistenței holerei? Să reducem malditiile primejdioase la acestea două? Discuțiile foarte serioase de pînă acum ale doctorilor nu m-au edificat pe deplin...

[The left page of the spread contains dense, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the paper.]

ANUNȚURI — CURIER

DIN SUMARUL NUMĂRULUI URMĂTOR:

- **MĂRTURII DESPRE DEPORTĂRILE DIN BĂRĂGAN**
- Clujul după alegerile locale (interviuri cu **ADRIAN MARINO, DOINA CORNEA, GHEORGHE FUNARU, SZÖCZ GÉZA**)
- **MONICA LOVINESCU** despre cartea lui Marcel Petrișor, „Fortul 13”
- Editorial de **MIHNEA BERINDEI**

● Slatina... Sinteza în linia întâi. Un timp de câteva secunde o răsună gura, o dată, intrată în de la un glas automat. Un glas alb adună: „Trecuți și-a tras asupra noastră”. Înregistrarea se oprește. Acum, fiind mă aflu în adăpost în hotelul din Chișinău, tot este foarte greu să cred că vocea înregistrată pe banda magnetică este chiar vocea mea. De fapt, de această înregistrare uitasesc cu desăvârșire. O făcusem în urma unui gest reflex pe care nici eu nu știu cum l-am căpătat. Experimentatul Mircea Bunea și mai tânărul Bogdan Chiriac transmit de pe malurile Nistrului o serie de reportaje remarcabile. Proba de curaj a reporterilor Adevărului, ajunși până în tranșeele poliției moldovenești, merită toată lauda. Din numeroasele reportaje și decorații eulose de cei doi gazetari, lată doar una, care contrazice opiniile conform cărora dincolo de granița răsăritească a României conflictul e de natură etnică, așa cum susțin mediile de informare rusești: „Se numește Iarjev Serghei Vladimirovici. Este căpitan în poliția Moldovei (...)

„Sinteză este anii de când locuiesc în Moldova și nimeni nu mi-a făcut nici o observație că nu știu decât limba rusă. Eu nu m-am mira dacă unii dinăștia, care stau și trag de dincolo, au fost la mine în bec și am băut un pahar de vin împreună. Iar acum sintem dușmani. Din câte am aflat eu, aici nu sint cazaci din Cuban, ci din nord. Nici de la Don nu sint. Eu am fost stăpân în stănița mea și știu. De băgînă sint cazaci din Cuban, trăiesc și muncesc la Florești, în Republica Moldova, ca poliștii. Aștia care au venit sint niște mercenari. Pentru ei, pămîntul aști este străin. Patria lor e acolo de unde au venit. Aștia și-au apărut todeauna pămîntul propriu. Eu aici îi anș pe copiii mei și pe prietenii mei. Cel de pe malul celălalt nu cred să fie chiar cazaci. La Volga niciodată nu au fost cazaci, înțelegi? Copiii mei de geală sint toți atamanii și dăci moștinile alor mei — așa cum am fost amenințat pentru ei fapt de partea moldovenilor — vor fi aruncate în aer, atunci atamanii acșia mă vor răbuna. E clar că aștia din fața noastră sint foarte bine pregătiti în arta militară. Intră foarte bine în dispozitiv, știu cum să facă schimb de focuri”. (Adevărul, 8 aprilie). ● Sorin Avram e autorul unui alt izbit reportaj de front (Expres, nr. 14, 7-13 aprilie). Între altele, aflăm că Liviu Nicolae Hariga din Sura Mare, județul Sibiu, în vîrstă de 18 ani a fugit de acșia cu cîteva sute de lei în buzunar și a atuna pînă la Vadul lui Vodă, în prima linie a frontului, trecînd neînșcherit prin toate posturile vamale, prin toate filtrele militare. Dorea să se înrolize voluntar. Chiar dacă o fi văzut multe filme „cu Rambo la video”, chiar dacă are „o groază de gîrgăuș în cap”, cum scrie jurnalistul Expresului, Liviu Nicolae Hariga nu merită scăderea notei la purtare pe trimestrul în curs. ● Europa se întreabă pe prima pagină „Cui va mai dura subminarea Institutului statului?” Institutia subminată e, desigur, domnul Virgil Măcureanu a

cărui figură contrariată sade în proșma interogății cu pricina. Dezvățurile recente ale „Tineramii” (publicarea unei anunșite părți a dosarului sefului SRI au stîrnit reacții puternice în opinia publică. Așa că Europa analizează „dedesubțurile” scandalosului complot: „Contextul social-politic în care se duce această campanie este ales cu multă grijă. Situația tragică a Moldovei, se știe foarte bine că depinde de România, că cedarea ei ată în mîna dregă a directorului SRI și în cea stînsă a președintelui Iliescu, Prina calomnierea primului se vîncează rîcoșul care să lăvesc în cel de-al doilea se vrea dezechilibrata oror dol și evident scăparea din mîini a Moldovei. Aceasta er înștura un obstacol în calea mîerșii și a Transilvaniei și de ce nu a întregii Români, într-un final mai mult sau mai puțin îndoașiat”. Siguranța statului român în mîna dregă a domnului Virgil Măcureanu”. Floriana Jucan, Europa nr. 7, 14-21 aprilie). Ca să înșchiesc cîrui memorabilelor dăduștil, vom conșluziona că în spatele conflictului din Basarabia nu se află strategiile nostalgicilor imperiale, ci ziaristul Ion Iu de la Tinerama” care s-a hotărît să dezechilibrizeze pe Virgil Măcureanu, declanșînd conflictul de ne Nștru cu puțin timp înainte publicării de-acum celebrului dosar. La care dosar s-au referit, în aceeași zi, președintele ales, vădit încurcat de zărlăsi la conferința de presă de marți 14 aprilie. Liderul grupului FSN din Camera Deputașilor, Petre Măbul Băcanu, care în nr. 630 al României libere adună cîteva mîșe greș la biografia zărlășului, precum ziarul, independent de acum, AZ, care conșluzionează pe prima pagină interogarea demnitarului PNTCD Constantin Kiliars din ședinta din 13 aprilie. ● Aști... ● Cu mîștie de manevră. (S.F.)

Ilustrăm acest număr cu secvențe din repetițiile la „Livada cu vișini” și „Trilogia Antică” — regia ANDREI ȘERBAN.

Orașe istorice din Transilvania

Sub această denumire a luat ființă la Paris, la sfîrșitul lui ianuarie 1992, o asociație internațională care își propune să reflecteze asupra „viitorului trecutului istoric al orașelor transilvane” — o reflecție ghidată, după mărturia inițiatorilor, de respectul valorilor lor fondatoare — urbanistice, arhitecturale și artistice. Asociația a publicat deja primul din seria documentelor sale: un mic, excelent informat și elegant caiet despre Sighisoara — „această cea mai

frumoasă cetate locuită din Europa”. Autorul Documentului numărul 1 este arhitectul și profesorul Dan Bernfeld, unul din cei 21 membri fondatori ai asociației. Apărută în cadrul cooperării în materie de formație între Școala de arhitectură Paris - Belleville și Institutul de arhitectură din București, Asociația își propune să sensibilizeze opinia publică la nevoile urgente ale revitalizării orașelor istorice din Transilvania.

„22”

SONDAJ DE OPINIE

1. Cum considerați că trebuie să aibă loc alegerile?
 - a) generale și prezidențiale împreună
 - b) separat
2. Dacă ați putea influența decizia privind data alegerilor, care ar fi opțiunea dumneavoastră?
 - a) alegerile să aibă loc în iunie
 - b) în septembrie
 - c) octombrie, noiembrie
3. Care ar fi candidatul la președinție pentru care ați opta?
 - a) Theodor Stolojan
 - b) Nicolae Manolescu
 - c) Andrei Pleșu
 - d) Ion Rațiu
 - e) Radu Câmpeanu
 - f) Petre Roman
 - g) Ion Iliescu
 - h) un necunoscut propus de Convenția Democratică
 - i) un necunoscut propus de F.S.N. (aripa Roman — aripa 22 Decembrie)
4. Ce formațiuni politice considerați necesare să facă parte din Convenție?
 - a) P.A.C.
 - b) P.N.T.C.D.
 - c) P.N.L.
 - d) U.D.M.R.
 - e) P.N.L.-A.T.
 - f) M.E.R.
 - g) alte formațiuni

Așteptăm răspunsurile pe adresa redacției.

ANUNȚĂM PE CITITORII DIN ȚARĂ ȘI DIN STRĂINĂTATE

În continuare, revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul redacției (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de 230 de lei pe trimestru (deci cu o reducere de 24%, în raport cu costul real). Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale (144 lei). Costul abonamentului va fi de 374 lei pe trimestru.

Redacția „22” îi anunță pe foștii deținuți politici și veteranii de război că beneficiază de aceeași reducere de abonament la revista „22” ca și elevii, studenții și cadrele didactice din provincie. Ca urmare costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 225 lei (diferența de preț urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesați sint rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 225 lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45103532, B.C.R. Filiala sector 1, strada Londra nr. 10) și o adeverință (valabilă un an) din care să reiasă că sint profesori, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1 București, pentru Serviciul de Difuzare). Îi rugăm pe cei abonați pe trimestrul I să specifice pe talon „reînnoirea abonamentului”.

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 — BCR, sector 1, str. Londra nr. 10 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițînd un cec pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1 București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 60 dolari pe an (30 dolari pe 6 luni, 15 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (100 DM anual, 50 DM pentru 6 luni, 25 DM trimestrial, 360 franci francezi anual, 180 franci pentru 6 luni, 90 franci trimestrial).

Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 72 dolari anual, 36 dolari pe 6 luni, 18 dolari trimestrial. Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sint incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

F.S.N. ÎN CĂUTAREA ELECTORATULUI PIERDUT

TUDOREL URIAN

Cum era de așteptat, desemnarea organelor de conducere a Frontului Salvării Naționale nu a adus nici un fel de surpriză majoră. Sustinătorii lui Petre Roman și, implicit, ai moțiunii Viitorul - Azi nu au mai împlinit nici un fel de opoziție în preluarea tuturor posturilor cheie ale partidului.

Convenția Națională a Frontului a dus, într-un fel, la o foarte interesantă inversare de situație. Până la Convenție nimeni nu știa cu exactitate ce este Frontul și care este programul său politic, în schimb, mai toată lumea, de la simplii electori până la rivalii politici, avea o viziune, conformă sau nu cu realitatea, despre electoratul partidului de guvernământ. În prezent, detaliile privind opțiunile strategice ale Frontului par să se fi clarificat, dar marea necunoscută este dată de numărul posibililor votanți ai lui Petre Roman și ai echipei sale. Pentru a încerca să intuim starea reală a electoratului Frontului trebuie să analizăm senzaționalul scor al alegerilor de la 20 mai 1990. Un scor determinat în bună măsură de un anumit context istoric, irepetabil. La 20 mai, Frontul a obținut 65% din voturi pedalând cu vigoare pe panta populismului ieftin pe de o parte, pe „amoralismul” celor veniți să ne vîndă țara fără a fi trecut în prealabil de testul al mîncării salamului cu soia, pe de altă parte și, în fine, pe fireasca dorință de relaxare a oamenilor după cinci luni de revoluție permanentă. Teama de înconfortul perioadei de tranziție și grija ancestrală a românului pentru capra vecinului care ar putea prospera nepermis peste noapte au transat, până la urmă, disputa în favoarea zimbetului trandafiriu al domnului Iliescu. Electoratul era la 20 mai prea obosit și prea dornic să-și savureze victoria eliminării lui Iliescu pentru a mai putea accepta schimbările radicale propuse de cei doi candidați la președinție despre care se presupune că nu aveau de unde să știe prea multe lucruri despre România și despre nevoile reale ale poporului român. La vremea respectivă, deși se bucura, indiscutabil, de succes la public, domnul Petre Roman era o anexă, e drept, importantă, a domnului Iliescu.

Ce modificări a adus în acest tablou recenta Convenție Națională a Frontului? În primul rînd, Petre Roman și-a luat destinul în mîini proprii renunțînd la tutela domnului Iliescu. Prin despărțirea de Iliescu se înțelege renunțarea la populismul ieftin, la dorința de relaxare a oamenilor, la zimbetul trandafiriu și la curentul „re'tro”, toate legate pînă la demul de ideea de Front. Mai mult, Petre Roman a devenit un adept declarat al schimbărilor radicale, actualul său discurs politic imprumutînd multe elemente din cele ale celor ce la trecutele alegeri evitaseră impactul cu salamul cu soia. În această situație, este clar, pentru electoratul de la 20 mai F.S.N. de azi nu mai este F.S.N. Chiar dacă la vremea respectivă s-au vehiculat, poate, și unele dintre ideile susținute în moțiunea Viitorul - Azi acestea au fost, în mod inevitabil, tratate drept simplă demagogie și au fost repede uitate îndărătul altor declarații demagogice. Din acest punct de vedere, fracțiunile disidente din Front au dreptate atunci cînd afirmă că Petre Roman a trădat idealurile electorilor de la 20 mai.

În altă ordine de idei, președintele Frontului nu are prea multe posibilități de a-și apropia un nou electorat. Actualul program politic al Frontului seamănă tot mai mult cu cele ale partidelor înscrise în Convenția pentru Democratie. Or, este limpede că cine este adeptul unui astfel de program de orientare mai liberală la originalul, nu copia, adică votează chiar Convenția Democratică. Fie și pentru simplul fapt că riscurile de a cădea într-o nouă plasă demagogică sînt, în felul acesta, mult diminuate. Pe de altă parte nici noul partid F.S.N. - 22 Decembrie nu se poate lăuda că a ră-

mas cu electoratul de la 20 mai. Așa cum nici opoziția nu a reușit să cucerească acești foști simpatizanți ai Frontului dezamăgiți de felul cum a decurs perioada de tranziție. Este de așteptat ca acești foști electori ai Frontului să nu voteze la apropiatele alegeri sau, și mai rău, să voteze în negativ, ca în Polonia.

Indiferent pentru ce soluție va opta acest electorat pierdut, Frontul Salvării Naționale are toate motivele să privească fără prea mare entuziasm spre viitor. În clipa de față singura alianță posibilă pentru dl. Petre Roman este cea cu partidele din Convenția Democratică. Se pare însă că nici țărăniștii, nici PAC-ul nu sînt, la această oră, dispuși să accepte o alianță electorală cu F.S.N. În cazul ieșirii liberalilor din Convenția Democratică (pe care nu îl putem lua de sigur pînă ce PNTCD și PSDR se vor pronunța oficial asupra noii oferte de colaborare făcute de domnul Radu Câmpeanu), F.S.N.-ul va pierde, se pare, și senza unei alianțe cu Partidul Liberal (Aripa Tinărie) căruia i s-ar deschide în acest fel un loc spre o mult mai avantaajoasă intrare în Convenție. Pe de altă parte, Partidul Democrat Agrar, un alt fost aliat al Frontului, pare, prin tot ce face, mult mai apropiat de susținătorii domnului Iliescu decît de actualul F.S.N. Asadar, Petre Roman se află în clipa de față între o stingă ce tocmai l-a expulzat și o dreaptă ce nu pare dispusă să-l primească. Ceea ce ne înseamnă, neapărat, că se situează la centrul politic.

În urma victorioasei sale Convenții Naționale, Petre Roman a reușit să obțină dreptul de a utiliza în exclusivitate o etichetă care cu doi ani în urmă sfida orice concurență: Frontul Salvării Naționale. Chiar dacă marja și-a pierdut între timp mult din putere, această etichetă rămîne în special prin locuitorii rurale unde politica pare un moft inutil, care, în virtutea unui reflex, să aplice ștampila pe „Trandafir”. Ceea ce este deoia un câștig deosebit de singular.

P.N.L. SE ADAPTEAZĂ

HORATIU PEPINE

Ce s-a întîmplat duminică seara la sediul Partidului Național Liberal ne obligă la câteva rememorări. Era prin aprilie-mai 1990 cînd Partidul Național Tărănesc chema Opoziția să se unească într-o atitudine comună de protest și să boicoteze primele alegeri legislative. Ideea a fost apoi repede abandonată și datorită opțiunilor diferite ale Partidului Național Liberal. Odată alegerile consumate, după victoria zdrobitoare a Frontului Salvării Naționale care profitase de o campanie electorală plină de violențe și mistificări, țărăniștii lansau ideea retragerii din parlament cu scopul de a face evident caracterul nelegitim al noii puteri. Liberalii s-au opus și de data aceasta, considerînd că prezența în parlament, fie ea și necondiționată din punct de vedere numeric, este zămul mult decît o totală absență. Cu atît mai mult cu cît F.S.N. își putea improviza cu relativă ușurință o opoziție din partidele satelite. În toamna lui 1990 încercările repetate de a se realiza constituirea Opoziției au avut un prim rezultat pozitiv. După trei luni de discuții domnul Radu Câmpeanu cedează insistențelor țărăniștilor și social-democraților și semnează înțelegerea prin care la ființa Convenția pentru instaurarea democrației. Liberalii nu lăsaseră greș, et toate că această Convenție nu propunea liste comune, ci doar participarea la un organism de coordonare a acțiunilor Opoziției. Frontul compact pe atunci se manifesta în cele două Camere intolerant și gălăgios. Partidele de opoziție au reușit să impună nici cel mai mic amendament de substanță. Despre Timișoara, de unde plecase revolta populară, se știa că era în prag de restaurație comunistă devenea din ce în ce mai puternică. Retragerea din parlament părea larși unica soluție eficientă. Alianța Civică din ce în ce mai

activă avea ambiția de a coagula Opoziția într-un bloc compact, capabil să ofere prin acțiuni extraparlamentare o contrapondere serioasă F.S.N.-ului. Liberalii refuză iarăși să lase din Parlament, arătînd că retragerea este o formă ultimă de protest și că trebuie rezervată pentru momentul cînd toate celelalte forme au fost epuizate. Să nu uităm de asemenea că în iarna lui 1990 o delegație liberală pleca la Cotroceni pentru a propune Președintelui un guvern de coaliție fără să consulte în prealabil pe cei din Convenție. În concluzie P.N.L. a avut de la bun început o atitudine mai independentă, și-a găsit mereu strategia politică doar pentru sine, simțindu-se încorsetat de prezența partenerilor din Convenție de a se adapta unei strategii colective.

Rezultatele alegerilor locale, de care larși doar liberalii s-au arătat pe față nemulțumiți, au părut să configureze două forțe politice majore: pe de o parte Frontul, iar pe de altă partidele grupate în Convenția pentru democrație. Dar iată însă că Frontul se rupe în două grupări ce par de neîmpăcat, iar P.N.L. tinde să se delimiteze de Convenție, reînviînd în primul rînd alianța electorală cu U.D.M.R. și cu P.A.C. Imediat după Revoluție toate aceste partide, în ciuda recursului la tradiție, au fost practice inventate și au încercat fiecare să modeleze societatea după chipul lor. Dar după doi ani deja, aceste instituții au început să se încarce de substanța intereselor concrete și de cultura mentalităților lor. P.N.L. pare să fie primul partid din Opoziție care iese din zona „idealită” și se adaptează făcînd concesii populismului, naționalismului și ideii insidioase de reconciliere socială. Cînd s-a discutat un document al de bunavoință ca Legea privatizării, de o unită acțiune, economice (și în defidiv în totală contradicție cu doctrina liberală). La Legea S.N.L. același domn considera că nu e bine ca dosarele din arhiva fostei Securități să fie date publicității căci s-ar alimenta vîndelele și ar spori tensiunea socială. Și ulterior, conștient așezînd noi orientări, domnul Câmpeanu respinge ideea punctului 3 al Programului de la Timișoara, iar mai nou se înmulțesc declarațiile menite să-l aducă simpatia electoratului din Ardeal, privind atitudinea echivocă a U.D.M.R.-ului. E de notat însă că aceste orientări sînt de multe ori în contradicție explicită cu ideal și oamenii din cadrul partidului. De aceea ne vine totuși greu să vorbim de P.N.L. ca de o adunare nediferențială. Dar alina timp cît liderul își mai poate împune punctele de vedere putem spune că P.N.L. tinde către o politică a medietății, a adaptării comode. Încet-încet, dacă va continua să privească succesul electoral ca pe o unică preocupare, partidul se va goli de conținut și se va întimpla exact ceea pierdere de identitate de care pare să se teamă acum în preajma partenerilor din Convenție. E simptomatice eș în cadrul P.N.L. a putut apărea ideea unei coaliții cu P.U.N.R.-ul. Nu este realizată desigur, dar ne spune ceva despre disponibilitățile de adaptare și despre gradul redus de rezistență al liderilor.

Dincolo, Frontul risipit speră în desmembrarea Convenției. Fiecare din cele două aripi are nevoie de colaborarea cu Opoziția, iar o grupare compactă este mai greu de abordat. Deocamdată problema se reduce la stabilirea programului pentru alegeri și ne vine greu să spunem încă de acum cine pe cine va sprijini pentru aninarea lor toamă la toamnă. Un lucru cert este însă că Frontul 22 Decembrie are nevoie de timp și președintele Iliescu la fel. Iar după alegeri vom avea probabil două Fronturi și două opoziții și, desigur, două coaliții posibile.

Foto: Dinu Lorăr

VLADIMIR TISMĂNEANU

DECESUL COMUNISMULUI

Alungat mai mult sau mai puțin glorios din somptuosul birou prezidențial de la Kremlin, Mihail Gorbaciov se consacră, în ultima vreme, acțiunii publiciste. Ca președinte al unei fundații de cercetări sociale, adăpostită în sediul fostului institut de marxism-leninism de pe lângă defunctul CC al PCUS, Gorbaciov pare dispus să ducă o luptă disperată pentru salvarea imaginii socialismului într-un moment în care acest termen a devenit în chip flagrant sinonimul unui esec istoric de proporții catastrofale. Sedus de acele slogan pe care le-a repetat până la satietate vreme de decenii, fostul lider sovietic încearcă să se lanseze pe piața jurnalistică mondială grație unei rubrici din cotidianul italian La Stampa. Reproduse de alte ziare frumose ale Occidentului, articolele lui Gorbaciov sună emfatic și găunoș, fiind încă o încercare de a săta funciare de a lua măsura realului, de a recunoaște că perestroika nu a fost altceva decât o tentativă de salvare a unui sistem esențialmente bolnav. Spunând aceasta, nu vreau să diminuez semnificația istorică a personalității numite Mihail Gorbaciov: oricând a studiat istoria revoluțiilor europene și ale celui fostului președinte al URSS a fost crucial în dezagregarea structurilor leniniste de autoritate și putere. Pe de altă parte, nu se poate uita că el a propus o strategie ezitantă, lipsită de curaj și imaginație la capitolul rupturii cu modelul bolșevic de reconstrucție socială.

Intr-un recent articol apărut în New York Times din 24 februarie 1992, Gorbaciov se străduie să instituie o distincție între stalinism și socialism. Dacă primul reprezintă violența și irracionalitatea, cel de-al doilea, crede Gorbaciov, rămâne perfect actual. Problema este că socialismul, cel puțin în experiența fostei Uniunii Sovietice și a Europei de Est, nu poate fi disociat de modelul leninist. A spune pur și simplu că stalinismul e mort,

fără nici o referință la structurile leniniste, ca și la responsabilitatea proiectului radicalist marxist pentru instituirea terorismului ideologic de stat, înseamnă de fapt a recurge la un dubios sofism. Mai mult, înseamnă a-l atribui lui Stalin o statură istorică gigantică, a-l prezenta drept unicul demiurg al statului totalitar. Or, se știe prea bine, Stalin a moștenit de la Lenin și camarazii săi bolșevici toate elementele care aveau să fie substratul cumpănitului tiran al cărui final s-a consumat abia în anii din urmă. Pentru Gorbaciov, moartea stalinismului nu afectează viitorul socialismului. Subit convertit la un original tip de teorie a convergenței, el operează nonsalant cu o terminologie pe cât de desușă, pe atât de inexactă. Concepție precum socialism și capitalism, sustrase spațiului istoric, prezentate drept arhetipuri sociologice constrângătoare, nu pot lumina niciunul realitățile societăților industriale și post-industriale. Problemele fostei lumi comuniste nu sînt legate de chestiunea socialismului, ci de aceea a unei autentice inserții în modernitate, respectiv de recunoașterea pieței ca mecanism autoreglator care acționează prin voința neîngrădită a indivizilor și grupurilor competitive. Nu statul-providență, ci individul apt să-și asume riscuri într-o ordine întemeiată pe consumism și lege, reprezintă șansa de spargere a carcaserii de miserie și insecuritate care pare să sufocă aceste societăți. Despre acest lucru au vorbit și Alexis de Tocqueville și John Stuart Mill: dar reformiștii leniniști nici nu i-au citit pe fondatorii liberalismului și mă întreb dacă își propun sincer să-l citească vreodată. Un alt element care sochează în esul lui Gorbaciov este dorința de a prezenta începutul războiului rece ca rezultat al unor erori comise de ambele tabere, cea sovietică și cea occidentală. Acest tip de raționament este însă contrariu de evidența istorică: nu Vestul a ocupat Europa

PUNCTE CARDINALE

VINTILĂ V. MIHAILESCU

Dezmembrarea imperiului sovietic înseamnă începutul unei noi ere, o eră care pune în discuție reorganizarea vechilor structuri. În căutarea unor soluții, numeroși factori implicaj, cu ponderea și interesul fiecăruia, dau naștere la numeroase „scheme”, în fața cărora este greu să pășim o atitudine lucidă, aprecieri obiective ferarbia și interdependența datelor problemelor. O logică emoțională, caracteristică marilor mase a indivizilor, falsifică, complică și împiedică judecata rațională, critică. Ea riscă să abată pe căi secundare gândirea chiar și în cadrul nivelului celei mai înalte, decizionale. Desigur, ponderea celor care sprijină fiecare „scenariu” nu poate fi neglijată — căci ea este o adevărată „osatură” a oricărei soluții —, dar, în felul acesta, datele ale problemei, ea trebuie integrată într-un ansamblu, a cărui rațiune obiectivă este determinanță.

Poporul mic, aflat pe planul secundar al marilor curente ale istoriei, simțim alții — ea și în trecut — să ne adaptăm liniilor direcționale stabilite de alții, străduindu-ne să înțelegem ceea ce este esențial și ce este derivat, ce reprezintă un element permanent și ce este conjunctură în jocul combinatoriu destinat să determine viitorul.

Aflat la o triplă răspintie, poporul român s-a format, a pășinit și s-a putut menține datorită antagonismelor dintre cele trei blocuri ale căror interese se întredăiau pe teritoriul său. Este o permanență pe care o constatăm nu numai ca

factor geopolitic, ci și ca influențe în clima, vegetația și fauna teritoriului românesc. Influențele răsăritene (continentale, asiatice), cele apusene (oceanice, europene) și sudice (mediteraneene) s-au întins sub diferite forme în decursul istoriei. Principalele române s-au format la zona de contact dintre stăpînirile nedefinite, dar expansioniste, ale ultimilor năvălitori mongoli și structurile de graniță ale apusului catolic (regatele Ungariei și Poloniei), sprînzându-se inițial pe blocul în declin — dar păstrându-și încă autoritatea și rolul echilibrator — al Imperiului Bizantin. Cînd locul acestuia a fost luat de Imperiul Otoman, echilibrul european a fost menținut de noul reprezentanți ai celor trei blocuri — turcii, rușii și austriecii — și românii au avut să-și salveze existența națională prin abilitate strecurări între conflictele dintre aceste trei imperii. Slăbirea și prăbușirea imperiului otoman a permis emanciparea țării și implicarea în jocul marilor interese europene, cu rezultatul fericit al realizării unui stat unitar. În același timp însă, stîlpul de susținere sudic dispărînd, România s-a văzut — odată cu intrarea într-o fază de instabilitate — soliciată numai de două forțe antagonice, fără existența unei contraponderi. O Rusie așezată sub prețelul „lozincii” epocii respective (pan-ortodoxism în vremea primatului religios, pan-slavism cînd s-a dat atenție dreptului naționalilor, comunism atunci cînd au dominat preocupările sociale) a ajuns, după ce și-a eliminat rivalul apusean — Germania —, la monopolizarea structurilor întregului sud-est european.

Permanențele geopolitice și trecutul istoric al Europei este natural să se regă-

UNIVERSITY OF MARYLAND AT COLLEGE PARK
COLLEGE OF BEHAVIORAL AND SOCIAL SCIENCES • DEPARTMENT OF GOVERNMENT AND POLITICS

25 martie 1992

Dragii mei Gabriela & Ben,

*Cofere frumoase de felut aleaturi
de micro-eseu pe teme gorbaciov-
vile. Vă citesc cu săptămânile sepa-
laritate, curiozitate și sinceră
admirație. '22' este din nou fructu
fidelitate de viață ale Estului euro-
pean. Mă voi strădui să colaborez
cu voi des.*

*Vă urez viață ecologică
și bunăstare.*

Cu drag, Volo

de Est, nu Vestul a început în chip violent luarea puterii în Grecia, Turcia sau în alte țări europene, direct sau prin interpuși săi. A continua să perorezi despre culpabilități egale înseamnă a ignora cu trufie faptele și informațiile irefutabile. Miezul reflecției lui Mihail Gorbaciov, ca și al altor foști și actuali reformatori de sorginte neo-bolșevică, este așadar o viziune de un intrinsec anacron-

nism, o ficțiune ideologică descarnată de care ei nu se pot niciunul despărți. Desi fostul lider sovietic declară că timpul stereotipurilor a trecut, textul la care m-am referit nu face decât să demonstreze că el rămîne ostacolul unor extenuate și prea puțin inocente iluzii.

Washington, D.C.
4 martie 1992

sească în numeroasele formule în studiu în vederea reorganizării întregului spațiu sud-est european, cu accentuate de fiecare din ele pe aspecte ce reamintesc un trecut, tradiții și interese proprii la care este greu să renunțe.

Evoluția concepțiilor a dus în momentul de față la acceptarea ideii unificatoare a economiei. Factori geo-economici duc la recunoașterea existenței unor formații suprastatale — „sinhorii” —, diverse state putînd face parte în același timp — pe baza unor criterii diferite — din mai multe sinhorii complementare. Prin această individualitate lor nu este cu nimic subminată. Exemplu avem deja în situația actuală: Benelux-ul constituie o unitate, iar comunitatea europeană tinde către desăvîșirea unei astfel de formații suprastatale.

Uniunea Sovietică, îmbrăcînd halna modernă a unităților bazate pe cointeresarea economică, își caută salvarea și rațiunea persistenței sale în această formă.

România se găsește din nou între cele două blocuri: răsăritean și apusean. Blocul apusean, redus în cel mai rău caz la noțiunea scumpă lumii germanice de „Mitteleuropa”, pune în mișcare nostalgia istorică și ar putea sugera reconstituirea anacronice, în vederea cărora actuala criză iugoslavă oferă puncte de sprijin și speranțe. Pași mari făcuți pe calea unificării Europei exclud însă în momentul de față limitarea blocului apusean la această fracțiune în detrimentul intereselor generale și ale unui echilibru european. Putem deci socoti astăzi Europa ca un bloc cu orientare ideologică de veche tradiție — originară catolică —, un bloc „cristin-democrat” (fără referire la parolăle cu acest nume).

Blocul răsăritean, haotic în momentul de față, în căutarea încă pentru multă vreme a soluțiilor de rezolvare a unor probleme proprii dificile, reprezintă tradiția asiatică și a ideologiei dominante „holistice”, cu minimalizarea individului, adecvată specificului popoarelor stepelor setărmurite.

Factorul echilibrator l-ar forma Ioria sudică, balcanică, extinzîndu-se spre Orientul Mijlociu, centru al intereselor mondiale în momentul de față. Este cel mai lipsit de unitate astăzi și organizarea sa este un element fundamental într-o lume echilibrată. Politica de „Drang nach Osten”, extinzînd ideea de „Mitteleuropa”, viza acest scop, dar — pentru motivele menționate — este inactuală în momentul de față, în cadrul unei concepții integraliste. În vizita de astă toamnă a vicepreședintelui Statelor Unite în Albania, țară mică ușor de ajutat și de captat, în atenția deosebită dată președintelui bulgar la Washington, în vizita președintelui Bush la Atena și Ankara, plină de interes pentru eforturile de reconciliere în problemele zonale, în opoziția la recunoașterea independenței Croației și Sloveniei, în propunerea pe prim plan a Turciei în problemele sud-estului, se întrezăresc însă jaloanele asumării rolului de echilibrator al Statelor Unite în această zonă. Este o politică pragmatică, de esență liberală, pe linia unor tradiții protestante și lipsită de reminiscența unor atacamente istorice. Coplată cu pacificarea Orientului Mijlociu, această politică asigură un larg front de protecție împotriva influenței excesive a expansionismului rusesc și implică în mod hotărîtor America în această zonă. Esecul ei ar putea însemna — pe termen lung — atragerea lumii musulman-arabe în organizarea zonei balcanice.

România, între cele trei blocuri: european, cu tradiții conservatoare, contradictorii: asiatic, socializant și expansionist și american, liberal și echilibrator, este soliciată în fiecare din aceste direcții. Poziția sa este însă mult mai solidă decît în trecut. În calitate de stat unitar cu 23 de milioane de locuitori (cu Basarabia 28), fără probleme interioare centrifuge majore, ea constituie o placă turmentată în Europa sud-estică, a cărei importanță este obligația conducătorilor să o facă simțită și să o valorifice în interesul său.

ANDREI ȘERBAN

Născut la București, în 1943 • Studii de regie la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale” • Debut, ca student, cu *Omul care s-a transformat în ciine* de Osvoldo Dragún, la Teatrul Nottara (1964). Apoi *Șeful sectorului suflete* de Al. Miron (1965) și *Nu sînt Turnul El-Mel* de Ecaterina Oproiu (1966) — spectacole lucrate cu studenții I.A.T.C., prezentate la festivalurile internaționale de la Zagreb (1965) și Wrocław (1966), distinse cu premiul pentru cel mai bun spectacol studentesc european. *Ubu rege* de Jarry la I.A.T.C. în 1966. Omul cel bun din Sicilian cu Procht și *Noaptea incercărilor* de Goldsmith și *Arden din Faversham* la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (1967) • *Iulia Cezar* de Shakespeare la Teatrul Bu'and-a • *Absolvent I.A.T.C.* (1968) • Angajat al Televiziunii (1968 — 1969) • *Iana de Marin Sorescu* la Teatrul Mic cu George Constantin, spectacol ce va fi intarist • *Bu și Ford* în S.U.A. (1969) • Invitat de Ellen Stewart (care-i văzuse spectacolul prezentat la Zagreb) să pună în scenă la Teatrul „La Mamma” • *Arden din Faversham* și *Ubu rege* cu Billy Crystal (1970) • Peter Brook. În urma spectacolului cu *Arden din Faversham*, îl invită să fie regizor asistent la Centrul Internațional de Cercetări Teatrale de la Paris (1970) • Îl însoțește pe Brook în Iran, participând la realizarea spectacolului experimental cu *Orghast la Persepolis* (1971) • *Medeea* la Teatrul „La Mamma” (1972) • *Fragmente dintr-o trilogie* (*Medeea*, *Electra*, *Troilenele*). Premiera *Electrei* are loc în Franța, în 1973, în colaborare cu actori din trupa lui Jean Louis Barrault. Toate trei, sub titlul comun *Fragmente dintr-o trilogie*, sînt prezentate la Teatrul „La Mamma” (1974) • La același teatru: *Omul cel bun din Sicilian* cu Piz-

cilla Smith (1975) și *Cum vă place de Shakespeare* (1976) • *Unchiul Vanee* de Cehov (1979) • La Lincoln Center din New York: *Livada* cu vișini de Cehov cu Meryl Streep, Irene Worth și Raul Julia, montare reluată la Tokio, în 1983; *Agamemnon* de Eschil (1978), spectacol reluat la cererea publicului, pe marea scenă din Central Park • La „Public Theatre” din New York: *Umbrele din Cherbourg* (1979); *Maestrul și Margareta* de Bulgakov cu Murray Abraham (1980); *Pescărușul* de Cehov (1981) • La „American Repertory Theatre” din Boston: *Sganarelle* — trei farse de Molière (1982); *Sonata* spectrelor de Strindberg (1977); *Ienupărul* după Frații Grimm (1985); *Avatul* de Molière (1988); *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare (1989) • *Regie de operă*: *Evgheni Oneghin* de Ceaikovski (1980); *Rodelinda* de Haendel (1982); *Puritanii* de Bellini (1985); *Turandot* de Puccini (1984); *Fidelio* de Beethoven (1986); *Cneazul Igor* de Borodin, cu decorurile lui Liviu Culea (1986); *Flautul fermecat* de Mozart; *Dragostea celor trei porceci* de Prokofiev (1984); *Frații de Strauss* (1987); *Don Carlos* de Verdi (1989); *Inerul de foc* de Prokofiev (1988); *Alicina* de Haendel (1983) • A susținut cursuri la Conservatorul din Paris, Școala de teatru din Tokio, Yale, Drama School, Harvard, Pittsburg Institute, San Francisco ACT, San Diego California etc. • Dintre premiile obținute: Obie Awards (Premiile avangardei americane pentru spectacole off-off-Broadway) — pentru *Medeea*, *Troilenele* și *Unchiul Vanee*; „Tony Award” (premiul pentru cel mai bun spectacol de pe Broadway) — pentru *Livada* cu vișini; premiile festivalurilor din Avignon, Belgrad (BITEF și Shiraz) pentru *Fragmente dintr-o trilogie* etc.

„DEOCAMDATĂ ÎL A VEM ÎN REPERTORIUL PE ION LUCA DAR NU ȘI PE CARAGIALE..”

• Reveniți în România după o absență de aproximativ jumătate de an, timp în care ați montat șase spectacole, în teatre din șase țări. Acum, la Național, lucrați *Livada* cu vișini de Cehov, a cărei premieră este anunțată pentru sfârșitul lunii aprilie. Nu numai ritmul mi se pare deosebit ci și (sau în primul rînd) condiția specială pe care o implică aceste frecvente schimbări de trupă, de scenă și — nu trebuie ignorat — de public. Cred că este considerabil efortul de adaptare la stiluri, receptivități, personalități. Experiencia se dovedește benefică?

•• Experiența e interesantă, inclusiv pe plan uman. Dar și foarte ciudată în același timp. Lucrezi cu un grup de actori și o vreme ei îți sînt ființele cele mai apropiate cu care stabilești o comunicare foarte intimă. Te desparti apoi de cel care ți-au fost atât de aproape și nu știi dacă drumurile vi se vor mai intersecta sau nu vreodată. Lucrezi imediat după aceea cu altă trupă, stabilești alte punți, le fărâmi și pe acestea... Sau le părăsești. E ciudată, cum spuneam, această condiție.

• Istovitoare ?..

•• Nu știu dacă exact acesta e cuvîntul. Oricum, vine o vreme — și eu mă aflu într-un asemenea moment — în care simți nevoia să te concentrezi, să nu te mai muți cu valizele dintr-o țară într-alta, să călătorești mai puțin; simți nevoia să formezi în jurul tău un nucleu stabil pentru a lucra în continuitate și a dezvolta ceva împreună — un grup pentru care cuvîntul Teatru ar însemna ceva mai profund. Pentru mine, acest nucleu ar fi putut fi Teatrul Național din București.

• Doar atât : ar fi putut fi ?

•• Da, pentru că sînt piedici. Două dintre aceste piedici mi se par esențiale: structurile vechi, osificate după care funcționează și în prezent Naționalul — pe de o parte, iar pe de alta — lipsa de bani.

•• Lipsa de bani e o problemă mai complicată, a cărei rezolvare ține, oricum, de alții. În ceea ce privește, însă, structurile: nu stă în puterea (și în datoria) teatrului să le decidă ?

•• Teoretic doar, pentru că în realitate te izbești de o legislație ce face imposibilă orice încercare de a schimba, de a înnoi. Avem o grămadă de funcționari, tot felul de ateliere, servicii, sub-servicii, secții ș.a.m.d., cele mai multe inoperante însă. Schemele de funcționare sînt ori greșit concepute (dar e lege, n-ai ce face!), ori ocupate de persoane incompetente. Citiți nu sînt în teatru care iau salariul fără să facă nimic !

• Măcar în această privință, a alegerii oamenilor, tot se pot opera modificări.

•• Voi da același răspuns: teoretic. Practic, pentru salariul pe care-l oferim (și pe care nu noi îl fixăm), o competență în materie nu va veni niciodată. Evident că avem și oameni foarte buni, dar din păcate ei trebuie să ducă în spate și pe aceia nepotriviiți. Însă imposibil de înlocuit din motivele amintite.

• Cît despre bani, oficialitățile par a considera fondurile alocate teatrului, culturii ca pe o condamnabilă risipă. Or, banii ni se dau cu firibila ca să putem fi liniți sub control. O formă de cenzură economică. Cu toate că — pînă acum. În orice caz — singura ieșire onorabilă a României în lume s-a datorat tocmai culturii. Exemplele sînt numeroase și, de altfel, cunoscute. Iată de ce mi-e greu să-mi închipui, în condițiile date, constituirea aceluia nucleu de care vorbeam, a unui centru stabil în România. Deci va trebui, poate, să-mi realizez visul altundeva.

• Cum apreciați actuala stagiune a Naționalului ? În ce punct se află, raportat la un program care, nu mă indoiesc, există ?

•• Valorile sînt inegale. Cred că nu e nimic nefiresc, e rezultatul unui risc asumat în clipa în care am hotărît să încercăm stiluri electice de teatru și să dăm posibilitatea să se exprime un număr cît mai mare de regizori. Sînt foarte bucuros, de pildă, că am deschis porțile și unor directori de scenă tineri — mă refer la Ștefan Iordănescu și Felix Alexa. Spectacolele montate de ei — *Domnișoara Julie* și *Vrăjitoarele din Salem* — au mari calități și mari defecte. E foarte important însă, pen-

tru tinerii regizori, că aceia să aibă loc. Nu putem să fim curent doar cu ceea ce se poate face în țară; trebuie să fie dinamitate și să se facă din nou sperie ideea de teatru. Ceea ce mă sperie dintr-o parte e faptul că în țară nu sînt regizori care să realizeze spectacole montate pe cele puncte de vedere care sînt în România. Nu e nici în țară. E necesar, e vital ca scena să reușească să realizeze un mai mare de voci regizorale.

● În această privință, mi se pare chiar surprinzător că „desantul“ de noi actori provocat de concursul de anul trecut nu a fost urmat și de o pătrundere semnificativă a regizorilor, a numelor importante care există în prezent în teatrul românesc.

●● Poate să pară ciudat, dar uităm și eu. Am invitat pe totii, practic pe toți regizorii buni să lucreze la Național dar până în prezent, spre imensul meu regret, nici un proiect nu s-a materializat. Pentru un motiv sau altul, s-a renunțat de fiecare dată.

● Dacă rezultatul a fost același (adică... n-a fost) în toate cazurile, vina nu trebuie căutată de partea teatrului?

●● Care este această vină?

● Eu nu știu. Nu am cum să știu. E o simplă presupunere, pornind de la faptul că dintre cei doi parteneri de „negociere“, unul singur a rămas același: teatrul. Regizorul a fost altul de fiecare dată.

●● Poate că am fost noi puțin prea rigizi, poate că propunerea de piesă pe care am prezentat-o nu a fost destul de atrăgătoare, după cum nici propunerile venite de la unii dintre regizori nu ne-au convins nouă. Oricum, e un demers la care nu avem intenția să renunțăm ci, dimpotrivă, să-l gândim mai bine. Am dori ca Naționalul să nu aibă un corp de regizori angajați tocmai pentru a exista mai multă mobilitate, un flux permanent, benefic pentru activitatea artistică. În ultimă instanță, nici nu e corect ca un regizor să ia lalea un an — încașind, deci, cam 200 000 — pentru a pune în scenă un spectacol pe stagiune, și un altul, tot pentru un spectacol, să primească 20 000. Și am vorbit doar de numărul montărilor, nu și de calitatea lor.

Problema regizorilor rămâne, deci, încă de rezolvat. Și tot de rezolvat este și problema piesei românești în repertoriul teatrului. O spun pentru a răspunde — a cita oară? — vesnicilor reproșuri care ni se fac în această privință, ci pentru că efectiv mă preocupă, pentru că sint convins că ține de o datorie de conștiință. În cazul unui Național, să pună în valoare creația dramatică autohtonă. E vorba, totuși — și iar voi stîrni furtuni de proteste — nu să inventăm valori, ci să le punem în lumină pe acelea care există. Mă gândeam chiar ca stațiunea viitoare s-o dedicăm în exclusivitate piesei românești. Cu toate riscurile legate de numărul de spectatori. Ni se poate reproșa, într-adevăr, că nu avem încă în repertoriu un Caragiale.

dar și pentru laborare a avut în repertoriul opere, asta nu mi se pare să le, să se încerc-ea nou. Nu mă isa cît mai mul-ticelul“ stagiunii, este faptul că nu au avut fi-uzit să explode-feririle la spec-mine ca la uni-t. Nu am nevoie a să arăt ce bun și nici adevărat, entru un teatru că un număr cît i artistice, de

● Aveți un Ion Luca...

●● Da, Rîșca-Morîșca, un text destul de ușurel, dar nu lipsit de calitate. În limitele genului, desigur. Montarea are și ea meritele ei: te face să rîzi, să mai uii de griji. E nevoie și de așa ceva. Teatru pentru coafeze, să zicem, dar și coafezele trebuie să meargă la teatru. Și eu, la viața mea, am lucrat experimental și pentru coafeze.

● V-ați propus organizarea unui concurs de dramaturgie românească? Exista o astfel de tradiție a Naționalului. Părăsită, e drept, câteva decenii.

●● Am discutat o asemenea posibilitate dar, sincer să fiu, nu sint deloc sigur că am primi suficiente

texte pentru a putea vorbi într-adevăr de o alegere.

● După cîte știu, la recente concursuri similare, Televiziunea a primit cam o mie de piese, UNITER-ul peste o sută; pentru Naționalul din Tîrgu Mureș nu pot da o cifră dar, oricum, ea ar fi destul de generoasă.

●● E o veste încurajatoare care ne dă speranțe și în privința unui posibil concurs inițiat de teatrul nostru. Trebuie să încercăm.

● Piesele românești care s-au pus, totuși, în scenă, vă mulțumesc? Ca opțiune, ca spectacole?

●● Mi-e greu să fiu entuziasmat. Montarea cu Iona a fost o cădere, dar, din păcate, același regizor a fost încurajat să monteze un alt spectacol, Proștii sub elar de lună. Am revenit în țară în ajunul acestei premiere. Atmosfera repetițiilor era de cosmar. După o primă reprezentare verificată la public am fost nevoit să opresc spectacolul pentru a proteja demnitatea profesională a actorilor și a teatrului, asumîndu-mi rîsul de a fi calomniat public.

● Se poate observa o schimbare, o îmbogățire a posibilităților trupci ca urmare a masivel transfuzii de tinerețe produsă odată cu integrarea în colectiv a „grupei mici“, învingătoare la concursul amintit deja în convorbirea noastră?

●● Tinerii veniți atunci în teatru constituie pentru mine o imensă dezamăgire și asta din mai multe motive. Unul dintre ele: am revăzut Audia și am constatat cu dezolare că tot ce era prospetime, farmec a dispărut fără urmă, lăsînd în loc vulgaritate, lipsă de gust, umor gros și stupiditate. Nu mai e un spectacol de teatru profesionist și intenționez să scot titlul de pe afiș. Măcar din respect pentru public, dacă nu din respect pentru teatru. Am constatat, de altfel, că obiceiul de a juca ani la rînd un spectacol — mai mult dintr-o inerție ori din falsa mîndrie de a afirma că a tinut afișul îndelung — este dăunător. În timp, montarea se degradează inevitabil, ajunge uneori caricatura a ceea ce a fost. Este preferabil, deci, să adoptăm sistemul care funcțio-

nează în toată lumea, adică să jucăm des un spectacol, pînă cînd interesul publicului se epuizează, și apoi să-l scoatem de pe afiș.

Revenind, însă, la întrebare: m-a decepționat generația tînăra nu doar din punct de vedere profesional, ci și din punct de vedere uman. Mulți dintre ei — nu toți dar îngrijorător de mulți — nu consideră intrarea la Național ca pe o șansă (nesperată cînd au terminat facultatea, de ce să nu recunoaștem?), ca pe un minunat prilej de a face teatru alături de mari actori, pe o scenă importantă a țării. N-au considerat o șansă nici faptul că într-un an au făcut turnee în străinătate cît n-au făcut alți actori — actori buni! — într-o viață. Totul li s-a părut nu numai firesc, cuvenit, ci chiar neînsemnat pentru ceea ce merită ei. E multă infatuare, e o vanitate găunoasă care se vede inclusiv în modul de a lucra. Admirîndu-se la nesfîrșit, disprețuind pe toți ceilalți, e limpede că nu vor învăța nimic, că nu au cum să evolueze din punct de vedere artistic. Comportamental, ce să mai vorbim! Cei care nu au fost distribuiți în Livada cu visini aproape nu mă salută cînd mă întîlnesc pe coridoare. Nu pentru mine e grav, ci pentru ei. Apare, în ceea ce privește calitatea lor, un serios semn de întrebare.

● Dacă nu chiar un răspuns, E-vident, nu dintre cele favorabile.

●● Eu cred că pentru un artist infatuarea e un pericol imens. El poate pierde, îl poate anula pentru că-i tale indemnul de a încerca mereu altceva. De a fi viu! Nu ajunge să afirmi, trebuie să și confirmi. Mereu și mereu. În artă, niciodată nu poți spune că ai ajuns. De asta e greu să fi un mare artist, nu un funcționar al scenei. De asta și este minunat!

Cred că aici și criticii îi revine o vină foarte mare. Pe atît de importantă, pe cît de importantă îl este responsabilitatea.

● Fiind parte implicată, nu-mi exprim nici o opinie.

●● Eu vreau să spun exact ce gîndesc, nu să fac politeturi de conveniență. De fapt, asta și reproșez criticilor: politețea. Mai precis, maniera aluziv-diplomatică de a nu spune lucrurilor pe nume. Critica românească suferă de sindromul frazelor cotite, al observației alunecoase ce nu orientează publicul și nu ajută pe omul de teatru să se vadă într-o lumină exactă. Sigur că mă refer doar la „o anumită parte“ a criticii, nu la toți. Mie, de pildă, cronicile la Noaptea regilor nu mi-au fost de nici un folos. Cele care lăudau nu spuneau nimic în plus față de ce spunea spectacolul și cele care injurau nu aveau argumente profesionale serioase. Și uite rezultatul la public: pentru moment, Noaptea regilor e spectacolul din București cu cei mai mulți spectatori.

Critica trebuie să fie mereu cu un pas înaintea teatrului, nu să tropăieașă gîfînd în urma lui. Asta cred eu.

● Și eu consenez. Nu comentez. Obisnuita întrebare prezintă în finalul oricărui interviu, binecunoscută „ce proiecte aveți pentru perioada următoare?“ as vrea să sune puțin, doar puțin modificat: ce proiecte ați avea dacă...? Dacă ar fi bani, dacă structurile n-ar fi atît de anchilozate și așa mai departe. La atîți „dacă“ probabil nu se mai potrivește cuvîntul proiect. Să-i spunem dorință. Sau vis?

●● Mă gîndesc de mult să fac un spectacol pornind de la mitologia românească, de la tradițiile, obiceiurile, legendele cele mai vechi. De la amprenta spirituală a acestor locuri. Ar fi un fel de Trilogie, dacă vreți, dar animată de alt duh. Mă pasionează ideea, cred în ea, dar este o muncă uriașă de cercetare care se poate face numai într-un fel de laborator teatral în care să se întîlnească scriitorii, actorii muzicieri, plasticienii, dansatorii — o extindere a nucleului ideal de care vorbeam. Poate, totuși, nu e imposibil.

● Vă urez ca dorința să devină, să poată deveni, proiect.

Interviu realizat de
CRISTINA DUMITRESCU

Foto: E. Părvu

CENTRUL DE STUDII SOCIALE ȘI SONDAJE - C.I.S.

SINDICATELE (II)

Sondaajul a fost efectuat în a doua jumătate a lunii martie pe un eșantion național format din 1040 persoane în vîrstă de peste 17 ani, domiciliate în 29 localități urbane și 24 rurale din 33 județe, plus București.

PAVEL CĂMPEANU

Imaginea guvernului

Săptămîna trecută prezentăm unele reacții ale opiniei publice față de modul în care sindicatele participaseră la tratativele cu guvernul asupra contractului colectiv de muncă și asupra salariului minimal, incluzînd orientările distincte ale celor două echipe de negociatori sindicali. O astfel de investigație nu avea cum să nu recepțeze și anumite semnale sugerînd imaginea pe care opinia publică și-o face despre participarea guvernului la aceste tratative. Asemenea semnale pot spune ceva nu numai despre negocierile amintite, ci și despre starea de vulnerabilitate sau soliditate în care se găsește acum guvernul de la București.

În această fază a tranziției lor spre post-stalinism, țările Europei de Est se dovedesc foarte anevoie guvernabile. Guvernele care s-au peregrinat pînă acum în această regiune au demonstrat virtuți mai curînd experimentale decît operaționale. Guvernul Stoiljan nu face excepție de la această aproximativă regulă. Fluctuațiile popularității/impopularității lui au fost urmăriți în alte sondeaje CIS. Cel la care mă refer acum nu a mai urmărit această imagine în ansamblu, ci dintr-un unghi special: cel al tratativelor cu sindicatele.

Prima parte a acestei relații făcea comparații între cele două grupuri de reprezentanți ai sindicatelor — cea de față le compară pe ambele, considerate împreună, cu partenerul lor comun: guvernul. Pentru realizarea acestei comparații s-au folosit următorii parametri: raționalitatea pozițiilor adoptate în negocieri de fiecare parte; responsabilitatea lor relativă pentru dificultățile apărute; încrederea pe care o inspiră fiecare dintre cele două părți; reacții față de un eventual epilog în care șeful tratativelor ar duce la demisia guvernului.

Raționalitatea

Este greu de crezut că două propuneri de salariu minimal atît de îndepărtate pot fi, sau pot să dea sentimentul că sînt la fel de raționale. Fiecare dintre ele își arogă totuși o rațiune ultimă, evident distinctă de cealaltă. Din întregul noian al circumstanțelor, fiecare parte își alege un referențial suprem, care îi domină pe toți ceilalți și care motivează propunerea avansată. Pentru sindicate acest referențial suprem este creșterea prețurilor, pentru guvern scăderea producției.

Cărui dintre acești doi referențiali, ambii reali, ar trebui să i se dea prioritate? Au fost întrebați participanții la sondaaj. Răspunsurile s-au împărțit după cum urmează:

Creșterea prețurilor	17%
Scăderea producției	22%
Amîndurora	49%
Nu știu	12%

Era oarecum de așteptat ca un număr mare de subiecți să susțină imposibilitatea unei ierarhizări raționale a celor doi referențiali. Mai puțin, sau chiar mult mai puțin

previzibil era că cei care dau înfilatate scăderii producției vor fi mai numeroși decît cei pentru care factorul cheie este creșterea prețurilor. Pe cînd de creșterea prețurilor ne ciocnim cu toții zilnic, la fiecare pas, resimțim, din urmărire apăsătoare în felul cum trăim, scăderea producției reprezintă doar o informație mediată, mai curînd recepțiată ca o idee decît percepută ca un fapt. Acreștarea deosebită a prețurilor era susceptibilă să dea o senzație mai bună argumentelor aduse de sindicate decît celor avansate de guvern. Rezultatul arată însă altfel — ceea ce îndrăzește speranța că opinia publică nu este atît de sensibilă la farmecole populismului leștin pe cît par să își închipuie unii oameni politici. Cel mai important în acest rezultat nu este pe care dintre cei doi parteneri îl înțelege mai bine opinia publică, ci cumpătarea cu care acesta se dovedește în stare să judece situații care ar putea-o împinge la exasperare.

Responsabilitate

După cum se știe, opiniile tratative dintre guvern și sindicatele de orientare radicală au sfîrșit prin a intra într-un impas. Întrebate căreia din părți îi atribuie răspunderea principală a acestei nereușite, persoanele interviuate au dat răspunsurile următoare:

Guvernul	36%
Patronatul	8%
Sindicatele	17%
Nu știu	41%

Gruparea cea mai largă o alcătuiesc cei care nu știu pe cine să învinuieșcă pentru această poticoală. Dintre cei care se pronunță, mai mult decît jumătate acuză guvernul, aceștia sînt de peste două ori mai numeroși decît cei care își îndreaptă reproșurile către sindicate. Deși minim, procentajul din dreptul patronatului ar putea avea semnificații deloc neglijabile. Așa cum a fost redată prin mijloacele de informare, contribuția echipei patronale la desfășurarea negocierilor a fost prea stearsă pentru a putea fi evaluată, pozitiv sau negativ. Este prin urmare posibil ca dezaprobarea să nu privească atît participarea acestei categorii la negocieri cît pur și simplu existența sau prezența ei. În acest caz, evaluarea critică nu i-ar viza pe reprezentanții categoriei sociale a patronatului, ci categoria socială pe care aceștia o reprezintă. Revenind la corelația dintre cei doi parteneri principali, procentajele respective exprimate, în termeni statistici și în limitele informațiilor obținute prin acest sondaaj, judecata cea mai aspră asupra participării guvernului la aceste tratative. Îndărătul acestei dezaprobări ar putea stăruia sentimentul că reprezentanții guvernului s-au împăcat prea ușor cu blocarea negocierilor. Se pare că, în purtarea acestor tratative, o parte însemnată a opiniei publice așteaptă mai multă flexibilitate, mai mult tact și mai multă disponibilitate pentru compromis din partea guvernului decît din cea a sindicatelor.

Credibilitate

La întrebarea generală: care dintre cele două părți vă inspiră mai multă încredere? subiecții și-au distribuit răspunsurile astfel:

Reprezentanții guvernului	27%
Reprezentanții sindicatelor	28%
Nici unul, nici alții	36%
Nu știu	11%

Grupul cel mai numeros — peste o treime din eșantion — nu are încredere în nici unul dintre principalii parteneri. Frenesia bănușelii, care ne-a cuprins după '89, își găsește în acest caz măsura — o măsură îngrijorătoare. Totuși, totalizîndu-l pe cel care își declară încrederea în indiferent care din părți: 26% + 27% = 53%, constatăm

că majoritatea rezistă ispitelor suspiciunii generalizate, păstrînd resurse de încredere pe care are capacitatea de a o învesti, după împrejurări, în diverse factori sociali sau politici. În ce măsură se îndreaptă această încredere spre instituțiile social-politice sau spre actorii care le reprezintă? Investigații repetate confirmă prezumția potrivit căreia la noi programele politice sînt eclipsate de actorii politici, că, altfel spus, viața noastră publică este dominată de o insistență tendință spre personificare. Prezența categorică a actorilor asupra instituțiilor caracterizează mai puțin democrația decît absența ei. În lumea contemporană ea reprezintă simptomul unei crize sociale sau politice. Este posibil ca predilecția pentru personificare să fi influențat și reacțiile față de tratativele dintre guvern și sindicate, dar sondaajul s-a referit în mod explicit la insuliții și nu la actorii pe care, de altminteri, publicul îi cunoaște destul de puțin.

Ierarhia credibilității este complet diferită de ierarhia responsabilității, înfățișată în tabelul precedent. Astfel de incoerențe nu sînt în mod necesar ilogice — logica lor poate fi aceea a relației între general și particular. Opinia publică se arată mult mai severă cu guvernul decît cu sindicatele în cazul particular al suspendării negocierilor — dar manifestă la fel de multă sau de puțină încredere în guvern și în sindicate pentru contribuția lor generală la desfășurarea acestor tratative.

Eventualitatea demisiei

Sondaajul a propus celor interviuați un scenariu dezagreabil, dar posibil: impasul negocierilor se dovedește insurmontabil; pentru a forța decizia pe care o doresc, sindicatele declară grevă; socotind că nu își poate asuma răspunderea unei asemenea decizii, guvernul demisionează. Întrebare: eventuala demisie a acestui guvern ar fi mai curînd în folosul, ori mai curînd în dauna interesele populației? Răspunsurile:

În folosul acestor interese	8%
În dauna acestor interese	72%
Nu știu	19%

Cu o majoritate considerabilă, opinia publică se pronunță împotriva plecării guvernului Stoiljan. După o jumătate de an de la instaurarea sa, timp în care prestația marilor probleme nu s-a atenuat, ci s-a întărit, acest guvern continuă să se bucure de o anumită bunăvoință din partea opiniei publice. Coroborînd acest răspuns cu cele care l-au precedat, constatăm că opinia publică nu are despre acest cabinet o imagine univocă, de sprijinire sau respingere, ci una diferențiată. Conform acestei imagini, de pildă, în chestiunea impasului negocierilor, guvernul poartă o vină și, deci, merita să fie dezavuat. Dar un guvern care greșește nu este neapărat un guvern care trebuie să plece. Dacă fiind angajată majorității care împărtășește acest punct de vedere, răspunsul în sine ar putea avea o semnificație care depășește respectivele negocieri, reprezentînd un test indirect de popularitate a acestei echipe ministeriale.

Am dat acestei relații titlul general „Sindicatele”, omitînd eu totul un eveniment care cel puțin formal este legat de participarea sindicatelor la viața publică a țării: ultima descîdere a lui Mircea Cosma în capitală. Mi se pare necesar să atrag atenția că în acest caz nu este vorba de o omisiune, ci de o disjunție. Fenomenul are prea multe implicații specifice, el se plasează mai puțin în aria activității sindicale decît în afara ei. Iată de ce C.I.S. a dedicat acestui fenomen două investigații speciale, ale căror rezultate le voi prezenta în viitorul apropiat.

TINERI PRIETENI

ai FUNDAȚIEI SOROS pentru o SOCIETATE DESCHISĂ

Fundația Soros a organizat anul acesta pentru prima dată un concurs de burse pentru elevi de liceu. Bursele au fost în număr de 20; 10 pentru Colegiul Choate și 10 pentru programul Open Door Exchange Students.

Deoarece Fundația Soros este preocupată de a acorda șanse celor mai buni, dar totodată și celor care au avut posibilitatea să cunoască realitatea din afara României, comisia de selecție a decis următoarele criterii de selecție: dosarul să fie corect și complet întocmit; elevii să fie în clasele X sau XI; situația școlară cu medii peste 8,50; să nu fi beneficiat de o vizită peste hotare (pe cont propriu sau sub alte forme) pe o perioadă mai mare de o lună; nivelul limbii engleze și valoarea eseului depus la dosar; nu în ultimul rînd, personalitatea și caracterul candidatului.

Numărul dosarelor depuse a fost de 800. Comisia de preselecție a dosarelor a fost compusă din: Dna. prof. Focșeneanu V., Dl. prof. Gălășanu N., Dna. prof. Achilles (S.U.A.), Dna. Slaiman Molina Th. (Fund. Soros), Dna. D. Mareș (Fund. Soros). În urma preselecției au rămas 320 dosare.

Testul de limba engleză a fost promovat de cei care au realizat peste 52 puncte, corectarea făcîndu-se pe bază de grilă.

Comisia de interviu a fost compusă din: Dna. prof. Focșeneanu V., Dl. prof. Gălășanu N., Dna. Eva Zorandy (S.U.A.), Dna. Selliey K. (Budapesta), Dna. Achilles (S.U.A.), Dl. Alen Docal (American Library), Dl. R. Verca jr. (S.U.A.), Dna. Th. Molina Slaiman (Fund. Soros), Dna. D. Mareș (Fund. Soros).

Au fost interviuați 226 candidați din întreaga țară.

Lista finală a celor selectați pentru burse este:

Colegiul Choate (durata de studii 5 săptămîni)

Chiva Maria Cristina, Ivănescu Irina Daniela, Rușinaru Dan, Sârbu Nicolae Ionuț, Pridie Cristina, Vătușescu Cristina, Comănescu Cristina, Surdulescu Răzvan, Bena Iosif Lucian, Gonteanu Corina.

Open Door (durata de studii 5 luni)

Covaci Mihai, Mirci Diana, Rafailă Alina Andreea, Harabagiu Nicoleta, Bakk Aron Laszlo, Caragea Petruța, Tigănuș Diana, Manolescu Daniela, Turbăceanu Mihaela, Negulescu Raluca.

Datorită nivelului ridicat al candidaților, comisia a hotărît ca un număr de 3 copii să participe la un interviu suplimentar pentru a obține bursa în cadrul programului Assist, de un an de zile. Din cei trei, Coca Tatiana Veronica a fost admisă.

Considerăm că acei care nu au fost selecționați anul acesta vor beneficia anul viitor de o experiență îmbogățită.

Dorim ca anul viitor să putem oferi mai multe locuri, deoarece s-a dovedit nivelul foarte bun al elevilor de liceu din România.

Fundația Soros vă așteaptă la noile programe ce vor fi inițiate pentru elevii de liceu. Pentru aceasta urmăriți presa cotidiană cu anunțurile Fundației.

APOLITISMUL UNIVERSITĂȚII?

PAUN ION OTIMAN Rectorul Universității de Științe Agricole a Banatului - Timișoara

(Urmare din numărul trecut)

Citeva argumente pentru implicarea politică

Atunci când s-a discutat problema grevei studenților, un coleg mi-a replicat: „să se ducă domni studenți să facă politică pe stradă...”

La atacul foarte vehement al unui profesor cu importante funcții și acum și altădată, referitor la catastrofa greșală a studenților de a fi protestat, de a fi avut tupeul să protesteze...

Destigur, puncte de vedere, de la cele mai aberante până la cele mai realiste, pot fi înșirate la nesfârșit. Dar ce mi se pare mie important acum, este de a prezenta câteva opinii cu privire la implicarea în „politică” a Universității...

Și am să încep cu studenții. Studențimea, după părerea mea, are câteva resurse intelectuale și morale care o plasează indiscutabil în prima linie a luptei politice, fără a avea nici cea mai mică ambiguitate politică.

Pe lângă calitățile intelectuale, studenții au cel puțin cinci trăsături ca-

re-le așază în fruntea luptei anticomuniste, și anume: nedogmatizarea, neperversitatea morală, gândirea pură, libertatea economică și, ceea ce este mai important, ei doresc să-și construiască viitorul într-o societate democratică, într-o Românie a lor și nu a altora.

Nedogmatizarea tineretului

Tineretul, neluând în serios niciodată doctrina comunistă, este totalmente nedogmatizat. În schimb, generațiile medii și vîrstnice, deși mulți nu recunosc, sînt impregnate cu tare și reflexe ale gândirii comuniste.

Un coleg m-a atacat extrem de violent într-o discuție, reproșându-mi că am făcut o greșală majoră „de a vorbi studenților greviști, plasându-mă astfel în opoziție”. Cit de distorsionată poate fi gândirea unui profesor de peste 60 de ani, dacă trăiește cu convingerea că un dascăl, și cu atât mai mult dacă este și rector, ca în cazul meu, își permite să vorbească studenților greviști...

impregnat de doctrina comunistă. Cunoscînd starea de dogmatizare comunistă datorată unei jumătăți de secol de „educație marxist-leninistă”, am fost determinați să acceptăm cu ușurință prezența unor personalități sau lideri de structură anticomunistă.

Neperversitatea morală

Procesul de perversitate morală a cuprins în perioada comunistă mase mari de oameni. Fenomenul însă a fost mult mai frecvent în mediul intelectualilor, inclusiv al universitarilor. De la banala formulă „una gîndesc și alta spun”, dacă această modalitate de manifestare este o banalitate (eu zic că este perversitate intelectuală) și până la cele mai monstruoase forme de lichilism sau nimicniece universitaro-academică.

Gîndirea pură a tineretului este de la sine înțeleasă. În sistemul de gîndire al studenților, elevilor și altor categorii de tineri nu s-au produs distorsiuni, nu au intervenit schematisme și șablonisme. La tineri se înregistrează receptivitate și elasticitate maximă. Ei nu au tangențe și nici nu sînt cuprinși de conservatorism. Evident, toate acestea privesc marea mare a tineretului, pentru că am lătinat și oameni relativ tineri care, în mod normal, ar fi trebuit să aibă o gîndire sprinteră, dar care sînt afectați de cel mai orb conservatorism al gîndirii.

Pe acest fond de puritate, tineretul este receptiv la ideile progresiste, cău-tînd de cele mai multe ori soluții optime, originale, creatoare și prospective. Studenții, prin statutul lor și vîrstă tinărlă sînt, în marea lor majoritate, liberi din punct de vedere economic și social. Mai simplu spus, studenții, prin lupta lor, nu au ce pierde, neavînd situație materială, financiară și nici obligații sociale sau familiale.

mor și să fie liberi”, ei au spus că, murînd ei, ceilalți vor fi liberi, vom fi noi liberi, noi, cei care acum, după ce ne-am scădat în diferite fotolii, le contestăm capacitatea, catalogîndu-i în diferite feluri care de care mai gros-lane.

Tineretul dorește să-și construiască viitorul lui într-o țară democratică, în România lui și nu a altora. Gîndirea tinerilor este în cea mai mare parte prospectivă. Ei nu au un trecut în satele lor. Ei nu gîndesc și acționează prin prisma „experienței comuniste de muncă și viață”.

Acceptînd aceste caracteristici ale tineretului, ne putem explica mai ușor de ce ei sînt virful de lance al progresului social — și cînd spun lance mă gîndesc că la noi progresul trebuie să acționeze ca o lance. Întrucît avem de spart structuri sociale anchiloazate, de demolat birocrăția comunistă, totalitare, prezente la tot pasul, de jos pînă la vîrf, și ceea ce este mai important, de înlocuit gîndirea dogmatică, anchiloazată, cu una dinamică, democratică, novatoare.

Sînt convins că citînd aceste rînduri mulți colegi nu vor fi de acord cu mine, unii mă vor judeca aspru, iar alții, făcîndu-și un intim proces de conștiință, mîi vor da dreptate. Chiar și eu am scris cu supărare, cu amărăciune aceste rînduri. Amărăciunea este determinată de faptul că tineretea și maturitatea au trecut așa cum au trecut. Supărarea mea este cauzată, evident, de puterea de luptă mult diminuată și de perspectiva puțin probabil demeratică în accepțiunea reală a acesteia.

Daș am scris aceste rînduri și cu speranța că, totuși, viitorul mai apropiat sau, mai sigur, cel mai îndepărtat va fi așa cum și-l doresc tinerii noștri, studenții noștri. Această speranță mi-a fost inoculată de acești tineri ca vîrstă și de unii tineri ca suflet și conștiență. Această speranță mă face să cred, ba chiar să am convingerea, că studenții nu vor mai fi „o mare amorfă de burgleri ai statului”, vorba d' stimulated profesor Eugen Todocan, ei vor fi un vector convergent, dinamic, de caracter. Această speranță mă face să apelez la unii colegi și mai ales la puterea, să nu confunde apolitimismul cu apartidismul Universității și să nu taie capul corpului social. Că și așa am trăit alția ani fără osp (și poate că trăi-vom încă).

Să formăm tineri care nu numai să donească să conducă, să guverneze, care nu numai să vrea să conducă, ci să dăm societății românești oameni capabili să conducă, să guverneze. Această datorie a școlii se impune mai cu seamă dacă știm și acceptăm binecunoscutul principiu „în lume nu există colectivități, societăți sau țări sărace și bogate, ei țări bine sau prost conduse”.

SOCIETATEA ÎMPOTRIVA EI ÎNSĂȘI

BERNARD PAQUETEAU

(Urmare din numărul trecut)

Să revenim la societatea neagră, juxtaponere a rețelelor camuflate. Acestea se constituie adesea în jurul unui nucleu familial, plecînd de la relații de prietenie, de vecinătate, de muncă sau întâmplătoare, dar totdeauna pe baza unor raporturi inter-individuale concrete și directe.

În fața dificultății or sistemului, ele permit organizarea unor acți de cooperare economică, de schimburi culturale și, în anumite cazuri, de rezistență politică, transmitînd omenților o senzație de căldură comunitară dublată de un agreabil sentiment de complicitate. Aceasta reprezintă însă stadiul cel mai înalt de dezvoltare a asociației clandestine. O dată depășit acest stadiu, cînd se părăsesc spațiile reduse unde cu prudență se mai pot încă angaja acți de creație și intrajutorare, se intră în spațiu înghețat și vast al societății resurselor rare, în care raporturile se stabilesc pe baza necesității sau dorinței de a accede la avantajele materiale sau pozitive sociale prin intermediul negocierii, schimbului de servicii și al tratului cu bunuri materiale.

de care am vorbit și aparatul de putere și tot aici se înnoșă compromisul social coruptor sub forma unei complicități în captivitate și deturnare.

Acest compromis se stabilește fără alte contracte decît cele implicite, sub forme crescute de credință a solicitării față de membrii dominanți ai rețelei și prin raportul de forță și compromitere. Aceasta se observă în interiorul sectoarelor de activitate ca și între ele (una dintre funcțiile rețelelor fiind de a reface relațiile defectuoase între sectoarele ale căror comunicații sînt scoțite, a fi monopolizate de aparatul puterii), dar mai ales între organizațiile economice de producție sau administrație. Aici compromisul merge dincolo de banalul „El se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim”. Într-un sistem unde proprietatea mijloacelor de producție și schimb e colectivizată și unde colectivizarea strage după sine, în locul unei dezvoltări a bogățiilor, penuria și frustrarea, producătorii-funcționari subînchiriază sau cedază unor destinații particulare acea parte a instrumentului colectiv deficitar pe care ei îl controlează. Ei negociază cu alte părți în contact cu rețeaua lor bunuri și servicii care nu le aparțin contra unor bunuri și servicii care nu aparțin altora. Aici nimic nu fură pe nimeni, singur sistemul este furat și el to-creează din plîn acest lucru întrucît chiar cei care îl administrează se ocupă de sectorul de care răspund în același mod ca și subordonații lor. Dat fiind acest tip de relație genera-

lizată, normele oficiale de muncă nu mai sînt, în general, respectate. Înșoi ideea de normă oficială își pierde orice credit. Regula adevărată necesară este înlocuită cu cea a minciunii obiective. Actunile sociale, bazate pe mentalitate, se estompează în favoarea unor raporturi de forță și relații patetice individualizate. Raporturile impersonale nu mai funcționează decît în mod negativ față de cei care refuză să se angajeze într-o relație de compromis individual. Strategile acțiunilor nu mai au decît țeluri stricte individuale (poate fi considerată individualizată acțiunea unui individ care acționează pentru membrii familiei sale) de avansare și protecție în siml filierelor semi-andemine. Actorul social, pentru a intra în contact, a progresa sau a se menține pur și simplu într-un ungher al rețelei, trebuie să știe să fotosezească în mod exact informațiile pe care le deține și să aprecieze raporturile de forțe, totdeauna susceptibile de a se modifica. Aceste raporturi sînt departe de a-i transmite vreun sentiment de apartenență comunitară sau de încredere în cei de lîngă el. Desigur, prin intermediul rețelei, individul accede la o relație socială, dar aceasta îl include în el înșoi, îl reduce la capacitate — alaba sau aprige — de negociere, tocmeală sau șantaj.

Dubla izolare

După cum am văzut, compromisul social a avut ca ecou alte tipuri de compromise (cel economic, în special). Ar fi interesant să dezvoltăm mai mult această năuță și să vedem raportul pe care istoricește îl întretine cu compromisul politic petrecut în 1969 între puterea și societate, pe baza unui patriotism regăsit în demnitățile și care, din păcate, s-a transformat foarte repede în naționalism. O ideologie de ajutor care, de atunci, s-a afirmat și s-a înălcrit din ea în ce mai mult pe măsura ce situația economicosocială devenea tot mai proastă. De asemenea, interesantă (dar cît de delicată!) ar fi observația asupra eventualelor relații între compromisul social și „compromisul etic”. O formă de compromis care a fost elaborată plecînd de la o a-

numită interpretare a falmoasei distincții a lui No ca între „libertatea interioară” și „libertatea exterioară”. O sarcare publicată a răspîndit această distincție în anul '79. Nu putem să nu observăm că interpretarea dată atunci (dezvoltînd ideea schizoizidă a coexistenței unui „eu individual intact” neangajat de „eul social compromiș”) adaugă sectorizării sociale instaurată de regim o sectorizare psihologică.

În finalul acestui proces, se edifică nu un homoensu al tipului analist de Z. No-viev, ci un alt tip psihic special și de data aceasta, durerea?, constituit printr-o dublă izolare. Mai întii, așa cum am văzut, prin izolarea individului în cadrul grupelor; individul-membru al unui sector sau al unor rețele ce nu comunică și sînt inserate în niște relații de forță, iar apoi izolarea în el înșoi a individului dotat cu o conștiință autonomă, dar fără raport cu eul său social, sau intrinșind cu mediul social raporturi) minime.

Sîntem de altfel conduși să observăm că sistemul creat de comunism nu era totalitar decît într-un sens redus: în sensul intențiilor sale, vii și ferme într-o primă etapă, doar proclamate în cea de-a doua. Către sfîrșitul său, „sistemul roșu” se baza mult mai mult pe acordul de compromis pe care îl realizase, cu societatea neagră, decît pe realizarea obiectivelor inițiale. La rîndul ei, societatea românească segmentată, compartimentată, afiată în schimbare, dereponsabilizată, terocratizată pe de o parte și inițiată pe de alta, nu a putut să se reformeze în societate civilă. Compromisul realizat cu structurile de putere s-a făcut în detrimentul capacității sale de a conduce acțiuni de solidaritate între grupe. Se poate într-un fel spune că antiterra societății civile nu este statul comunist birocratic și polifonice, ci societatea reconstruită în umbra și fîiurile acestui stat și care supraadaugă rețelele sale în segmentarea creată de

Traducere de MIRCEA IONESCU

(Continuare în pag. 19)

DESCENTRALIZAREA: o șansă pentru reforma învățămîntului

Dr. ANA MARIA SANDI

Cel puțin trei motive pot explica interesul arătat în prezent descentralizării sistemului de învățămînt. În primul rînd, experiența țărilor democratice indică faptul că sistemele educaționale eficiente nu sînt centralizate. În al doilea rînd, tradiția propriului nostru sistem de învățămînt, de la începuturile perioadei totalitare, demonstrează posibilitatea și viabilitatea structurilor descentralizate în România. În al treilea rînd, chiar reglementările legislative adoptate în actuala etapă de tranziție fac o deschidere în acest sens. Este vorba despre recent promulgata Lege a Administrației Locale, care are prevederi exprese privind implicarea structurilor locale în administrarea unităților școlare.

DE CE ?

Decentralizarea nu este un obiectiv în sine. Ea este un mijloc prin care pot fi atinse diverse obiective, fie politice, precum democratizarea sistemului de învățămînt și creșterea participării în procesele decizionale, fie economico-financiare, precum îmbunătățirea alocării resurselor sau creșterea eficienței economice. Alte obiective pot fi de natură pedagogică: creșterea echității educației sau promovarea inovării în învățămînt. În sfîrșit, obiective de tip managerial-administrativ care pot viza creșterea eficacității conducerii și administrației.

Decentralizarea influențează într-o măsură mai mare sau mai mică: eficiența internă a sistemului de învățămînt (printr-o mai bună alocare și utilizare a resurselor); eficiența externă a sistemului de învățămînt (printr-o mai mare flexibilitate și adaptare la schimbările economice, prin servirea nevoilor comunităților locale); creșterea calității învățămîntului (printr-o mai mare participare a profesorilor și elevilor la luarea deciziilor și printr-un control diversificat ce implică părinții și comunitatea); egalizarea șanselor (prin îmbunătățirea accesului la educație).

În funcție de obiectivul urmărit, pot fi descentralizate: structurile de conducere; structurile de administrare; sistemul financiar; sistemul de decizii pedagogice; sistemul de inovare a învățămîntului.

Realizarea descentralizării într-o singură direcție nu are șanse de succes datorită interdependențelor caracteristice sistemelor educaționale. În consecință, demersul necesar va urmări integrarea tuturor direcțiilor menționate.

Trebuiți remarcăm faptul că acțiunile dezbateri privind descentralizarea sistemului educațional românesc se referă nu

mai la descentralizarea finanțării și, neori, a gestionării. Diversele proiecte ale noii legi a învățămîntului nu conțin nici măcar prevederi în acest sens.

DESCENTRALIZAREA ÎN CADRUL REFORMEI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ROMÂNESC

Pînă în prezent, inițiativa din cadrul procesului de reformă s-au referit doar la elementele tradiționale ale învățămîntului: durata ciclurilor de învățămînt, curriculum, tehnologia educației etc.

Reforma trebuie să privească însă și probleme structurale, care țin de politica educației, precum conducerea, organizarea, administrarea, finanțarea învățămîntului. Transformarea cadrului în care se iau deciziile privind învățămîntul este esențială pentru procesul de reformă, din mai multe motive. În primul rînd, obținerea consensului național privind importanța educației se poate realiza doar într-un cadru democratic. Acest consens este decisiv, de educație depinzînd în bună măsură și succesul reformei economice.

În al doilea rînd, politica educației nu poate fi formulată într-un cadru strict sectorial. Prefătîndu-se în lume comunitățile școlare au ieșit din „enclavă”. În care se refugiase-a omnia. Forțe și puteri, grupurile profesionale, părinții, elevii se implică mai mult în deciziile ce privesc învățămîntul.

În al treilea rînd, reforma inițiată doar la nivel central este în general conservatoare, ea tinzînd să păstreze neatinse instituțiile existente și funcțiile lor. Pe lângă reforma „de sus în jos”, trebuie făcută și o reformă „de jos în sus”, singura capabilă să multiplice opțiunile, să determine o deschidere către competiție. Decentralizarea permite inovarea la nivele de bază, adaptarea la nevoile locale.

ECHILIBRUL STAT — SOCIETATE CIVILĂ

În condiții de austeritate, faptul că statul își asumă responsabilitatea asigurării „educației pentru toți” constituie un element de democrație. Dar efectul democratic benefic al expansiunii cantitative este limitat de inegalitatea calitativă, nedemocratică, existentă între zonele urbane și cele rurale, între zonele urbane centrale și cele periferice.

Spre deosebire de stat, a cărui implicare în educație este rigidă, societatea civilă în efortul educațional conferă soluțiilor flexibilitate și adaptare la nevoi și posibilități. Din referințe, societatea civilă, distrusă în România în timpul regimului totalitar, a fost înlocuită cu o societate uniformizată, nivelată. În momentul de față aceasta trece, la rîndul ei,

printr-un proces de atomizare. Singurele structuri civile care au supraviețuit comunismului sînt familia, cîntul și unele comunități religioase sau etnice. Ele sînt de altfel singurele grupări care s-au arătat dornice să-și asume responsabilități în deciziile ce privesc învățămîntul. Situația prezentă va evolua, sperăm, către reconstrucția tuturor structurilor societății civile. Între timp însă, în descentralizarea sistemului de învățămînt trebuie avute în vedere și această situație specifică.

Este evident că în cazul participării „utilizatorilor” la formularea hotărîrilor ce-l privesc se poate ajunge la o mai bună adecvare a deciziilor la nevoile locale, la creșterea eficienței și descurajarea risipei, îmbunătățirea calității învățămîntului prin asumarea responsabilităților precum și la accelerarea proceselor de inovare în educație.

RELAȚIA AUTORITATE CENTRALĂ — COMUNITATE LOCALĂ

Există diverse scheme de descentralizare a sistemelor educaționale. În general, autoritatea centrală își păstrează responsabilitatea orientării generale și a controlului procesului de învățămînt prin decizii privind: fixarea finalităților educației; stabilirea curriculum-ului și a standardelor ce trebuie atinse; evaluarea la nivel național a rezultatelor obținute în procesul de învățămînt; finanțarea sistemului pentru asigurarea unui nivel minim de calitate a educației. De asemenea, la acest nivel, pot fi luate decizii în legătură cu finanțarea programelor speciale pentru asigurarea echității între diverse zone, educarea handicapaților, realizarea unor experimente educaționale și sprijinirea învățămîntului în domeniul de interes național identificate de strategiile de dezvoltare.

Comunitățile locale (comune și județe) au responsabilitatea unui anumit nivel de învățămînt (primar, gimnazial, liceal). În acest sens, ele trebuie să aibă capacitatea de a realiza planificarea educațională, alături în domeniul prospecției tipurilor de calificări necesare pe plan local, cu și în domeniul prognozei investițiilor.

ETAPELE

Decentralizarea este un proces de durată, care nu poate fi realizat dintr-o dată, prin emiterea unui decret sau unei legi. Acest proces poate parcurge mai multe etape: delegarea de putere, prin care centrul își menține prerogativele în cadrul legislativ dat, dar delegă temporar unele responsabilități nivelurilor subordonate; deconcentrarea administrativă, realizată prin înființarea unor unități ale autorității centrale la nivele locale; descentralizarea administrativă, prin care se mărește

responsabilitatea autorităților locale; descentralizarea politică realizată printr-un transfer al puterii de decizie de la autoritățile centrale la cele locale.

Decentralizarea nu trebuie să cuprindă de la început întregul sistem de învățămînt. Diverse strategii pot avea în vedere crearea de centre — zone pilot, „nucleizarea”, crearea de centre teritoriale de coordonare etc.

PROBLEMELE

Decentralizarea nu este un proces neutru. În funcție de contextul specific de realizare, ea poate fi denaturată, poate împiedica obstacole sau poate genera probleme. Astfel, sub masca transferului de responsabilitate, autoritățile centrale pot încerca să delege soluționarea unor probleme fără a asigura resursele necesare rezolvării lor.

Pe de altă parte, autonomia nu poate fi improvizată. Nivelele locale sînt în general lipsite de informații și cunoștințele necesare luării deciziilor. Ele pot fi mai ușor influențate de diverse grupări politice. Un program intens de informare și profesionalizare trebuie să precedă orice acțiune de descentralizare.

Profesorii ar putea deveni factori de blocare a schimbărilor, în măsura în care acestea le-ar amenința siguranța slujbei sau ar viza introducerea în evaluări a unor criterii stricte de performanță remunerarea în funcție de rezultate, alegerea liberă a școlilor de către părinți, implicarea în evaluări a reprezentanților părinților și consilierilor locale.

O prea rapidă diversificare a proceselor de decizie poate genera probleme de coordonare. Odată cu multiplicarea centrelor de decizie, procesele decizionale se încheie, creșterea necesarului de personal și în consecință se mărește costurile.

DOMENIUL FINANCIAR

Scopurile descentralizării în domeniul financiar pot fi multiple: creșterea volumului resurselor financiare; creșterea eficienței utilizării resurselor financiare și evitarea risipei; creșterea calității învățămîntului prin utilizarea piergurilor financiare.

În consecință, descentralizarea în acest domeniu presupune printre altele: diversificarea surselor și modalităților de finanțare; recuperarea cheltuielilor; transferarea deciziilor privind alcătuirea bugetelor și a controlului realizării lor de la nivelul central la nivele inferioare.

Se observă că multiplicarea surselor de finanțare reprezintă doar una din fațetele descentralizării în domeniul financiar. Dacă fiind actualul nivel de trai din România, introducerea de taxe școlare nu reprezintă o măsură vizibilă. Chiar dacă ar fi luată, ea ar stîrni reacții puternice populiste, care se vor baza pe tradiționala opoziție a învățămîntului românesc. Aplicarea unor taxe general valabile este injustă din mai multe puncte de vedere.

Pe de o parte, unitățile de învățămînt diferă foarte mult în privința costurilor educației și deci și recuperarea cheltuielilor trebuie să difere. Pe de altă parte, posibilitățile financiare ale familiilor sînt și vor fi din ce în ce mai mult diferențiate și deci perceperea de taxe ar putea deveni prohibitivă pentru unele categorii ale populației, dacă nu va fi însoțită de măsuri complementare vizînd acordarea de împrumuturi sau burse.

CONCLUZII

Ce s-ar întimpla dacă nu s-ar iniția măsuri de descentralizare în învățămîntul românesc ?

Actualul sistem rigid, supercentralizat, se va bloca în condițiile funcționării într-un mediu aflat în schimbare. În viitor nu va mai fi suficientă simpla includere a tuturor copiilor în școli. Va deveni din ce în ce mai importantă calitatea educației, de ea depinzînd șansele profesionale ale absolvenților. Altfel timp cit responsabilitățile și piergurile asigurării calității nu se află la nivelele adevărate, aceasta nu va putea fi asigurată.

Pe de altă parte, resursele alocate educației vor fi insuficiente și nu vor putea fi bine gospodărite. În aceste condiții, pentru a asigura calitatea educației copiilor lor, părinții vor recurge la învățămîntul privat, în diversele sale variante, fie piața negră a meditațiilor, fie instituțiile private. Învățămîntul public va pierde posibilitatea de a asigura o educație egală pentru toți, apărînd astfel încă o sursă de creștere a inegalităților sociale.

Care sînt acțiunile prioritare în privința descentralizării sistemului de învățămînt ?

În primul rînd, este necesară constituirea, la nivelul la care se formulează strategiile și deciziile politice, a necesității descentralizării și a direcțiilor ei. În același timp trebuie demarată informarea, sensibilizarea mediului școlar, a celui universitar precum și a publicului larg, asupra problematicei descentralizării.

Cercetarea educațională se poate implica prin realizarea unor studii, care să urmărească analiza și evaluarea actualilor structuri decizionale (cum se iau deciziile la fiecare nivel și dacă procesul de decizie în fiecare punct nodal este satisfăcător), evaluarea resurselor umane și materiale implicate de noile structuri decizionale și elaborarea cadrului legislativ necesar descentralizării.

Alte acțiuni operaționale, vor conduce la realizarea sistemului informațional și a bazelor de date necesare descentralizării, înființarea unor programe de formare a managerilor și a administratorilor în domeniul educației precum și experimentarea unor modalități de descentralizare cum ar fi: delegarea de responsabilități, realizarea de centre sau zone pilot etc., urmate de evaluarea în timp a rezultatelor obținute.

Lansarea în dezbatere publică a necesității, surselor și căilor descentralizării învățămîntului românesc se dorește a fi un pas în abordarea democratică a problematicei reformei educaționale.

Dezbateri la G.D.S.

DAR UNDE VREȚI SĂ AJUNGEȚI?

La sediul G.D.S., marți 26 martie, a avut loc o întâlnire cu Jules Feiffer, scriitor caricaturist (premiul Pulitzer, în 1985, pentru activitate în domeniul caricaturii), apreciat dramaturg și scenarist, alături de Ward Just, scriitor (premiul Chicago Tribune Heartland, în 1989, pentru roman), fost reporter la Newsweek, Reporter, Washington Post. Jules Feiffer este preocupat încă din 1960 de subiecte politice: drepturile omului, războiul din Vietnam, instituția prezidențială; Ward Just a fost corespondent pentru Washington Post la Saigon în perioada războiului. Oaspeții americani au oferit puncte de vedere asupra propriei noastre imagini în afara țării; interesul vădit pentru momentul românesc actual a generat un dialog viu cu gazdele, membri ai G.D.S.

Jules Feiffer: După ce zidul Berlinului a căzut, după ce războiul rece a încetat, iar Statele Unite nu le-a mai fost frică de Uniunea Sovietică, interesul pentru Europa de Est a scăzut. Dar ceea ce se întâmplă în dv. acum (ea de altfel în toată Europa de Est) constituie unul dintre cele mai importante fenomene din lume.

Ward Just: Pe parcursul anilor războiului rece, dv., românii (dar și polonezii, cehii, bulgarii) erați priviți ca un apendice al Uniunii Sovietice. Noi, americanii, descoperim acum că realitatea a fost alta, iar cultura națională autentică are de transmis un mesaj cu mult mai interesant decât guvernele respective.

Mariana Celac: Acum, când Uniunea Sovietică nu mai există, mă întreb ce se va întâmpla cu Statele Unite. Poate că dezintegrarea nu va fi socotită o idee chiar atât de rea nici de către americani.

Jules Feiffer: Știți, geniul Statelor Unite este tocmai acela că a fost întotdeauna într-o stare de dezintegrare, dar am rămas (și rămânem) împreună, funcționând foarte bine așa. Noi am descoperit devreme că putem avea o țară grozavă fără o guvernare centrală puternică. Bineînțeles că schimbăm guverne prin proceduri care devin vizibile în campania electorală pentru președinte, dar politica în Statele Unite diferă foarte mult de ceea ce se întâmplă în țările mici și mai ales în cele cu regim totalitar.

Ward Just: Aici, la dv., politica este o parte foarte vizibilă, mult apropiată de viață. În Statele Unite, politica e un lucru îndepărtat, oamenii nu se gândesc prea mult la ea. Cel mai mulți americani se simt mai degrabă independenți și, chiar dacă se declară democrați sau republicani, asta nu înseamnă că votează în mod necesar în alegeri pentru partidele respective. Ronald Reagan s-a prezentat în alegeri ca republican, dar a fost ales de democrați. Acest lucru se întâmplă destul de des. Din punct de vedere tehnic, felul în care cineva este afiliat la un partid nu prea are de-a face cu felul în care votează și nici cu convingerile lui politice. Ca cetățean american, poți să traversezi drumul de la leagăn la mormânt având de-a face doar cu trei instituții statale: departamentul vehiculelor motorizate, pentru a obține permisul de conducere auto, departamen-

tu de control al veniturilor, pentru plata impozitelor, și oficiul poștal, atunci când vrei să expediezi o scrisoare. Pentru un mare număr de americani, acestea sînt singurele contacte cu autoritățile.

Andrei Cornea: Ceea ce spuneți este destul de straniu. Seamănă, într-un fel, cu viața noastră dinainte. În regimul comunist nu eram angajați în politică. Contactele noastre cu autoritățile trebuiau să fie minime dacă voiam să rămînem niște persoane oneste. Dar acum încercăm să convingem, mai ales pe tineri să se angajeze cit mai mult în viața politică, pentru a nu lăsa pe mîna „politicienilor profesioniști” toată treaba.

Ward Just: Ar trebui să mai fac o precizare: în America te angajezi în politică doar dacă vrei; dacă vrei să fii scriitor, devii scriitor; dacă vrei să te muți din New York în California, nu ai decât să faci asta; dacă vrei să mergi la universitate — te duci, dacă vrei să faci un doctorat — îl faci. Individul nu este plasat în nici un fel într-un raport de dependență cu autoritățile. Dar asta se întâmplă după 200 de ani de ceea ce ar putea fi considerat un experiment de o mare noblețe — cel al democrației în Statele Unite. În acest moment însă, există și la noi niște frământări, în special de ordin economic și sentimentul meu este că oamenii vor începe să se angajeze în politică mult mai mult decât o făceau înainte.

Jules Feiffer: Felul în care sistemul nostru funcționează e foarte vizibil în politică și legislație, fiind, în același timp, și extralegal. Schimbări sociale reale legate de condiția celor ce munceau — bărbați și femei — au fost inițiate de sindicate care au organizat greve. Sindicalizarea muncitorilor a creat acea presiune, uneori violentă, alteleori nu, asupra guvernului, iar acest fapt a legalizat sindicatele și contractul colectiv ca pe un drept legal. Autoritățile au văzut cum cetățenii pot funcționa în afara sistemului bipartit și cum ei își pot face auzită vocea prin proteste, petiții și pe multe alte căi. Când 200-300 000 de oameni demonstrează, să zicem, pentru drepturile femeilor, Statele Unite încep să devină atente la ce se întâmplă.

Just Ward: Aceste manifestări nu au fost niciodată privite ca o parte a sistemului american de guvernare, dar au devenit. În cele din urmă, cetățenii

de rînd au fost cei care au oprit războiul din Vietnam. Nu trebuie să desconsiderăm ceea ce cetățeanul obișnuit poate obține atunci cînd iese să demonstreze.

Jules Feiffer: Ar trebui să vorbim puțin și de schimbarea atitudinii Statelor Unite față de ceea ce se întâmplă în lume, față de izolaționism, față de un fel de asumare a responsabilității vizavi de lume, ivit în competiția dintre democrați și republicani.

Ward Just: Convingerea mea foarte profundă este că bătălia pentru alegerile prezidențiale în Statele Unite se va purta pe terenul problemelor domestice. Al economiei americane aflate acum într-o stare de disfuncție. Statele Unite vor trece din nou printr-un fel de fază „naționalistă”.

Jules Feiffer: Statele Unite nu au de ce să fie un jandarm al planetei, cum s-a mai întîmplat.

Ward Just: Asta a fost o idee nesănătoasă, în care Bush s-a scaldat o vreme. Nu cred că Statele Unite trebuie să fie un fel de polițist superputernic. Înainte de toate cred că nu avem banii pentru asta. Cred că cei mai mulți americani înțeleg că asta nu e un rol pe care America ar trebui să-l joace. Sînt sigur că un candidat democrat și abil ar putea clarifica acest lucru.

Jules Feiffer: Ceea ce au făcut americanii în Golf a fost altceva decît să acționeze unilateral; noi am convins Națiunile Unite să intervină, iar Bush a fost suficient de inteligent ca să facă din această acțiune o problemă a comunității mondiale.

Sorin Vieru: La noi totul devine o problemă de supraviețuire. Și spunînd acest lucru mă refer la toate indeciziile liberale, poezie, literatură, presă. Problemele de supraviețuire sînt în egală măsură de tip hardware și de tip software. Speranța noastră este în tînăra generație; generația mea, generația matură va fi depășită de tineri. Probabil în 5-10 ani vom avea o administrație nouă și oameni noi în toate punctele sensibile ale vieții publice. Structurile noastre sînt superburocratice și aceasta reprezintă un pericol real. Dar chiar și pentru cei tineri

persistă totuși niște spaime. Prima spaimă se leagă de situația economică, trebuind un anume timp, probabil tot 5 sau 10 ani, pentru refacerea economiei. Situația noastră economică nu susține integrarea în lumea occidentală și atunci trebuie să căutăm să dezvoltăm alt tip de relații. Mai există și un alt pericol, pericolul legat de apariția diverselor forme de fundamentalism. Avem semnalele ivirii unor șovinisme și naționalisme amenințătoare.

Ward Just: Aș vrea să fac un scurt comentariu asupra a ceea ce s-a spus despre timpul necesar pentru a ajunge din urmă țările dezvoltate. Am fost în orașul polonez Bialystok care e foarte aproape de granița sovietică. Vă mărturisesc că, eu, unul, m-aș muta rapid la Bialystok dacă aș fi polonez. Este un oraș într-o formă foarte bună, arată frumos, mîncarea e bună, destul de ieftină, cel puțin din punctul meu de vedere (risete generale). Nu știu ce nu este în regulă cu Bialystok care e un oraș destul de mic, are vreo sută de mii de locuitori, are un teatru, iar sub raport estetic e încîntător. Nu știu ce ar vrea Bialystok să aibă, el este deja un loc foarte agreabil pentru viață. Bineînțeles că ar fi mult mai bine să ai bani mai mulți ca să cumperi un vin mai bun, să zicem, dar ideea că Bialystok ar avea nevoie de vreo 50 de ani pentru a atinge un nivel occidental de viață pare bizară. Și de aceea mă întreb și vă întreb și pe dumneavoastră. Care este idealul? Unde trebuie să ajungi? Bineînțeles că va trece ceva timp pînă cînd țara dumneavoastră își va putea acoperi nevoile de bază ale cetățenilor. Dar unde vreți să ajungeți după 20-30 sau 40 de ani? Vreți să ajungeți în Statele Unite? Vreți să ajungeți în Germania? Vreți să fiți în Japonia? Aici e vorba de un model, fără să neglijați însă termenii istoriei dumneavoastră, ai aspirațiilor și ai tradițiilor dumneavoastră.

Traducere de
MARIA CELAC
A colaborat:
MARIA MEZEI

NOUA GALERIE A ACADEMIEI NAȚIONALE DE ARTĂ

Pierderea galeriei Kalinderu ca sală de expoziții pentru studenții Academiei Naționale de Artă a generat un travaliu îndelungat privind posibilitățile de afirmare ale acestora. După transformarea spontană a sălii de anatomie în sală de expoziție, după invitarea sau auto-invatarea studenților în diferite săli ale capitalei (Eforie, Căminul Arici), s-a ajuns la soluționarea acestei probleme. În cursul lunii februarie 1992 a fost inaugurată, într-unul din imobilele aparținînd acestei instituții, noua galerie situată pe strada General Budișteanu nr. 16. Accesibilă studenților din toate secțiile, indiferent de anii de studiu, lucrările expuse indică o radiografie de ultimă oră a tendințelor celor mai tineri artiști, reflectînd însăși specificitatea școlii românești de artă. În spațiul amplu al sălii se preconizează

organizarea unor expoziții personale și de grup, colaborarea cu studenții din țară și străinătate, întâlniri cu oameni de cultură și de artă. Galerie experimentală, cu un evident caracter de laborator ea exclude însă o gândire artistică matură, ea facilitează manifestarea unei libertăți depline asumate însă de fiecare expozant. Ca o anticipare a sîrbătorilor de Paști, a avut loc recent vernisajul unei expoziții de grup alcătuit din nouă studenți: Ofeția Iosub, Marcel Muntean, Alexandra Stendi, Constantina Mihăilă, Ioana Panaltescu, Romana Prooteasa, Eduard Marinov, Mihaela Bălăneanu, Daniela Bălăneanu. Numele artiștilor este arătat la intrare, lucrările de pictură și sculptură rămînînd deliberat anonime. Tematica expunerii este mistică: o reînnoire a credinței, la mitul jertfei Fiului. Nu este

vorba de o afilare senzuală la „moda bisericilor” sau de o propagandă confesională, atît de caracteristică acum societății românești, ci de un demers sincer, spontan, concretizat tocmai în gestul autorilor de a rămîne obscuri. Substanța dramatică a scenelor biblice este subliniată de versetul ales ca motto: „Și Cuvîntul S-a făcut trup, și a locuit printre noi” (Ioan 1:14). Se naște un discurs al intrupării, al posibilității de a vedea încarnarea bunăvoinței divine, discurs dublat de narativismul unei patetice, alteleori umile lucrări.

Imaginile devin interpretări proprii ale evenimentelor sacre. Compozițiile și execuția indică o stăpînire sigură a etapelor actului de creație. Conținutul idealic al picturilor este redat prin expresivitatea formei și nervozitatea tuzelor. Magdalena ingenunchiată în fața lui Christos, Isus în mormînt legîndu-și gîndul, Isus în glorie — sînt personaje învăluite într-o lumină aurie apoteotică spirituală. „Învierea lui Lazăr” e învîntată de roșul mantiei lui Christos ca simbol al victoriei, al iubirii de semenii, al jertfei. Profilul personajului divin e comun și singular, totodată, deși ajungînd un aer de umilitate și simplitate în contrast cu autoportretul realist al artistului, singurul personaj din

lucrare care privește către spectator, element al procesului de reactualizare.

Lucrările de sculptură se remarcă prin viziunea cu totul aparte. Executată din materiale comune: gips, fragmente de lemn, pînă, ele sînt înobilite de trăirea intensă atît de evidentă a autorului. Anatomiiile parțial lucrate ale personajelor din grupul „Pieta” ilustrează o redimensionare a sculpturii gotice și baroce. Capetele și membrele inferioare lipsesc, zonele de interes devenind faldurile și miștile. Gestul semnificativ de implorare, de indicare a durerii proprii sau a Mariei îndoliate indică precizările lor sacre în perimetrul capacității discursive.

Modul figurativ de exprimare facilitează o receptivitate mai largă a conținutului. Operele nu se limitează doar la redarea unei stări de spirit, ele invită la dialog. Impartășirea din piinea și vinul acestor lucrări devine o parolă directă la misterul intrupării și al Învierii. Lămură plastică, sensibilă d'vers, este maturitatea creativă. Sperăm că și în viitor această tînăra galerie ne va oferi asemenea manifestări artistice.

ADRIAN OCTAVIAN BARA
Student, anul II, Istoria și teoria artei

CLUJ — oraș european

● CLUJ EN 1617 ●
OGĂVIRE DE S. HOFNAGEL D'APRES
LA PEINTURE DE VAN DEN RHYS

**O METROPOLĂ CARE NU ÎNTELEGE
CĂ DIVERSITATEA ESTE O ȘANSA
RISCA SĂ FIE ABANDONATĂ**

Oraș frumos, de tip european, Clujul, deși neglijat, s-a păstrat destul de bine... Vom încerca să-i ajutăm pe clujeni să devină conștienți de atitudinea pe care li-a în această perioadă dificilă, aducând lumină, culoare, muzică în acest imens teatru baroc abandonat...

Nimic neacoperit în această frază reproducă din programul Centrului Cultural Francez din Cluj; oamenii de cultură locali chiar ne mărturisesc zâmbind că uneori țin cu greu pasul dinamismului lui Bernard Paquetteau, directorul Centrului. Centrul funcționează doar de trei ani: când în toamna lui '90 a sosit în România B. Paquetteau, conferențiar de sociologie (cu doctorat în istorie) la Universitatea din Montpellier. (Tradiția universitară a Montpellier-ului coboară până în secolul 12, când medici evrei și arabi au fondat aici o facultate de medicină. Tradiția relațiilor universitare româno-franceze din Montpellier coboară măcar până în anii „deschiderii” când specialistul emnescolog George Munteanu a predat, printre alții, la lectoratul de limbă și literatură română de aici.) Cât de atent și de interesat de societatea românească a fost Bernard Paquetteau o dovedește chiar articolul pe care, după mai puțin de doi ani, îl publică în revista „22”. Sentimentul „exilului” nu l-a încercat nici o clipă: dimpotrivă, are sentimentul că participă la ceva extrem de important (schimbările din România). Nu-l deprină nici provincialismul orașului, așa cum li se întîmplă scriitorilor săi. După opinia lui B. Paquetteau, Clujul este o a doua metropolă a României: din păcate însă un „oraș închis”, care își trăiește diversitatea nu ca o șansă, ci ca o dificultate. Aici de fapt se află și riscul actual al Clujului: să fie abandonat (chiar și de investitorii economici) dacă va continua să rămână „închis”, și să-și piardă, în consecință, locul în ierarhia orașelor românești. Pentru că și aici a început emulația și competiția.

Convins că șansa Clujului este deschiderea spre diversitate (a sa, proprie, a lumii), B. Paquetteau a gândit programul Centrului Cultural Francez ordonat în jurul a două simboluri: **cartea și orașul**. Dezvoltarea actuală bibliotecii (dublarea numărului de volume, de la 3500 la 7000, instalarea unei videotele și a unui dispozitiv de difuzare a emisiunilor preluate prin satelit, proiectele de formare a viitorilor bibliotecari împreună cu Biblioteca Centrală din Hérault și medioteca din Nantes) — vizează deopotrivă atragerea unui număr cât mai mare de cititori și facilități speciale acordate tinerilor. Sociologul B. Paquetteau a observat că nu doar o clasă medie lipsește în România, ci și o generație intermediară — cea în jur de 30 de ani. O parte sînt plecați, alții sînt inhibați, dezgustați (și de ce este în jur, și de ei înșiși). Activă este generația în jur de 40—45—50 de ani, ferită de drame de conștiință pentru că (într-un fel sau altul) le-a depășit până

acum. Generații ezitante (evident traumatizate), generațiile tinere pot fi ajutate oferindu-le-se simbolurile (politice, culturale, morale) pe care le așteaptă, modelele care le lipsesc, de fapt (oricît s-ar arăta de neîncrezătoare față de ele).

Proiectele legate de carte se continuă în lumea editorilor prin colaborarea cu Centrul Regional de Litere din Languedoc-Roussillon. În Franța regiunile datează numai de 10 ani, dar această împărțire teritorială cu autonomie și inițiative administrative s-a dovedit benefică și pentru politica culturală, orientată decis spre deschiderea către lume. Interesul față de viața culturală românească al Centrului de Litere din Languedoc-Roussillon, zonă cu minorități (spaniolă, italiană) o dovedește și el. Delegata Centrului, Anne Poitîe a făcut studii de filosofie, la Grenoble și Sorbona și o teză despre Emil Cioran (**Tentația exilului**); exilul, bineînțeles în dublul său sens, istoric și metafizic) acum un deceniu și ceva, când Cioran încă nu atinsese punctul cel mai înalt al celebrității sale și mai era „pasat” între filosofi și literați la tezele de doctorat — de altfel ca și moralisții francezi.

**VA AJUNGE LITERATURA ROMÂNĂ
DE CALITATE SĂ AIBĂ MAI MULTE
ȘANSE DE PUBLICARE ÎN
FRANȚA DECIT ÎN ROMÂNIA ?**

În noiembrie 1990, ca delegată a Centrului de Litere din Languedoc-Roussillon, Anne Poitîe vine la Cluj, împreună cu editori din Sudul Franței (Bruno Roy de la „Fata Morgana” și Max Chaleil de la „Presses de Languedoc”) ca să stabilească primele contacte cu editori și scriitorii clujeni, sub egida Centrului Cultural Francez. Ea va reveni în aprilie 1992, la „Zilele arhitecturii și urbanismului” (Centrul de Litere din Languedoc-Roussillon fiind unul dintre organizatori și sponsori), pregătind însă de pe acum înființarea profesională între editorii francezi și români, proiectată pentru iulie 1992 la Paris și Montpellier. La Montpellier urmează a se face schițele unor colaborări ulterioare, bugetul Centrului de Litere (orientat cu precădere spre literatură și științele umaniste) avînd alocată o sumă pentru subvenționarea traducerilor din literatura română, inclusiv mici burse pentru editori, traducători. Condiția este una singură: calitatea incontestabilă a literaturii ce va intra în discuție. Vor fi deci sprijinite editurile orientate spre susținerea culturii române nu doar spre propriul lor ciștig.

„Un oraș este un loc configurat de arhitectură, de istorie, de organisme sociale și de grupurile care îl animă”.

Există mai multe feluri a acorda atenție unui oraș precum Clujul: de pildă să organizezi un festival de muzică barocă într-un cadru adecvat, ca Palatul Banffy (sec. 18) cu iubitori de muzică barocă din Cluj și parteneri europeni (italieni, germani, englezi). Sau să faci expoziții de fotografii. Sau să organizezi un coloeviu dedicat arhitecturii și urbanismului. La toate aceste modalități (și la încă multele altele) s-a gândit Centrul Cultural Francez.

Discuțiile asupra arhitecturii și urbanismului au avut ca prolog o expoziție oferind o impresiionantă imagine asu-

MIRCEA ZACIU

EVOCARE: „GÂNDIREA”

La 8 aprilie 1992, la librăria Universității din Cluj a avut loc lansarea cărții lui EMIL PINTEA „Gândirea — antologie literară”. Publicăm fragmente din discursul răsădit cu acest prilej de critici și istorici literari MIRCEA ZACIU.

„A vorbi asăzi despre Gândirea este un lucru fetic și totodată, dificil. Pentru ea noi, ani de zile am acceptat ocultația acestei reviste și a curentului pe care l-a deschis în literatura interbelică românească. Deci n-am făcut v. novăci de o complicitate cu o atitudine reprobabilă de negare a valorii acestei publicații și a colaboratorilor ei, a orientărilor și a curentului pe care l-a deschis și cultivat în literatură românească. Mai mult decât atât, în comentariile istorico-literare s-a ajuns la un proces inexistențial împotriva grupării de la Gândirea. Or, așa cum bine observă Emil Pinteau în cuvîntul său introductiv, Gândirea și gândirismul sînt totuși două entități distincte. Deocamdată, Emil Pinteau se pronunță în privința revistei. Or — aici nu mai există nici un dubiu — Gândirea, anată în 1921 la Cluj, a fost una dintre cele mai prestigioase reviste din cultura românească. A avut și o longevitate apreciabilă în orice caz cea mai înaltă fiind perioada interbelică. Și această viață nu s-ar fi întrerupt dacă împrejurările vitrege de după 1945 nu ar fi dus la suprimarea revistei. Între 1921 și 1944, a fost una dintre publicațiile cele mai interesante, prestigioase și totodată, frumoase din omeul de vedere grafic pe care le-a avut cultura românească. A anăruit aici la Cluj, și e bine că antologia lui Emil Pinteau s-a publicat la noi: Clujul avea o datorie morală față de această revistă.

Unul dintre „stilpi” Gândirii este un clujean, Lucian Blaga. În numerele aparute în perioada clujeană se simte „gheara leului”. Aceasta l-a imprimat aceea deschidere europeană extrem de modernă. Alături de Blaga au stat doi tineri entuziaști care au venit cu inima deschisă la Cluj după Unire, ca să aducă scrierile pentru cultura românească oustbelică — Gîb Mihăescu și Cezar Petrescu crieții nedespărțiti, prozatori și publicisți în același timp. Excelent ziarist, Cezar Petrescu bun om de acțiune, Gîb Mihăescu, pe lângă talentul lui de prozator, Aveam în această echipă a întemeietorilor Gândirii spiritualitatea românească reprezentată prin cele patru puncte cardinale ale formării acestei culturi. Cînd s-au asociat mai multe nume: Adrian Maniu Ion Pil-

ist etc., etc., pentru ea, după mulțarea la București (asa cum o atasta antologia în 1951), revista sa cuprîndă tot ce era bun interesant modern și semnificativ în literatura română: în poezie, în proză, esen, dramaturgie. Deci Gândirea a fost o revistă cu o foarte largă deschidere (în pofida azelei de partizanat sau de unilateralitate în orientarea ei), de o diversitate extraordinară, de la Nicolae Iorga la Jeanu și Caracostea, de la Mircea Eliade la G. Călinescu, de la Cezar Petrescu la Mateiu Caragiale, de la I. Arăbăncanu la Ion Vinea de la Adrian Maniu la Al. O. Teodorescu de la Dan Botta la Emil Cioran, de la Ion Minulescu la Victor Papilian s.a.m.d. Aceasta dovedește că nu era o revistă exclusivistă, totemal prin faptul că, dincolo de onționile de natură filosofică prima talentul.

În privința elitizmului în care a apărut Gândirea, o spune foarte frumos Cezar Petrescu (și Emil Pinteau îl citează în cuvîntul său introductiv) ei au venit la Cluj totemal pentru ea în România Mare, deci în România nostbelică, în care aștia alegară două o pradă ori alta, mai trebuie să fie și căl pentru ideal. Cît de actuală sînt aceste cuvînte, cît de mult se recreează anumite împrejurări istorico-sociale ne dăm seama fără nici un fel de nevoie de comentariu.

Sigur că revista a avut o orientare filosofică, o orientare creștină, poate nu întotdeauna ortodoxistă (asa cum s-a accentuat cu orea mare insistență) și creștină. Or, aceasta răspundea uneia dintre rădăcinile cele mai adînci ale acestui neopop: rădăcini care era evidente, ouă în discuțiile care a fost mai tirza amenințată, chiar pînă la război și rezoluțată într-un totu — lucru care se vede foarte limpede asăzi. A anăra această componentă a spiritualității românești este, firește un alt merit al Gândirii.

Dacă în problemele de opțiuni doctrinare, social-politice au împărțitese toate onționile grupului de la Gândirea, aceasta nu înseamnă să nu resocetăm și să nu omagem opera de mare cultură pe care revista a făcut-o. Cred că lecția de democrație pe care trebuie să o învățăm asăzi este aceea de a resoceta într-un totu opinia, opțiunile și credințele cetățeanului.”

pra proporțiilor distrugerilor arhitecturale și urbanistice din România din cauza demolărilor ceasugurate. Expozițiile din zilele următoare (8, 9, 10 aprilie) aduc în discuție, pe terenul strict al specialității, arhitectura și urbanismul de ieri și de azi, din cele două culturi. Autorii (arhitecți, urbanisți, istorici de artă) sînt uneori și cadre universitare la Grenoble, Montpellier, București sau Cluj (Rémy Baudouin, arhitect urbanist. **De la reconstrucție la deconstrucție** — o trecere în revistă a marilor politici urbane din 1940 pînă azi; Antoine Picon, arhitect, inginer de Poduri și Drumuri, secretar general al Societății Franceze a Arhitecților. **Arhitectură și tehnică în secolul 20**, Frédéric Milet, arhitect și jurnalist la revista **Architectures**, „Noile semne” ale betonului; Virginie Picon-Lefèvre, arhitectă. **La Défense — o operațiune de urbanism, 1950—1992**; Nicolae Sabău, cercetător, **Note pentru o estetică a zidului în arhitectura României în epoca feudală**; conf. univ. Mira Dordea — **Influențe occidentale în arhitectura moldovenească a sec. 16**; Dana Harhoiu, arhitect — **Bucureștii între Occident și Orient**; Sandu Alexandru, rectorul Institutului de Arhitectură din Cluj, M. Popescu-Criveanu, Sanda Voiculescu — **Melodologia delimitării centrelor istorice**; Francoise-Very Cottet-Puinel, prof. univ. la Școala de arhitectură din Grenoble, **Parisul, un „mare oraș” la sfîrșitul secolului 20**).

Coloeviul asupra arhitecturii și urbanismului s-a încheiat cu o excursie de la Cluj la Brașov și opriri în Alba Iulia, Sebeș, Sibiu, Sighișoara, Sinaia — pentru vizitarea monumentelor. Momente de evidentă emoție (la Sibiu, de pildă). Oaspeții au (mulți dintre ei), un atașament față de România, unde vin măcar pentru a doua oară. (Laurent Pradală de pildă, a contribuit în 1990, cînd era încă secretar general la Radio France International la instalarea postului de radio Delta). Transilvania le dă tuturor ocazia să descopere o altă față a României, cu aceste localități de evident model european. Cele mici sînt însă de o intristătoare pustietate, în așteptarea unor inițiative

ce ar putea să le însuflească viața (transformîndu-le în localități turistice, acordînd facilități vechilor proprietari sași ce s-ar putea întoarce măcar pentru o parte a anului, sau cine știe cum altfel). Dacă localitățile urbane le dau arhitecților francezi senzația de familiaritate printr-o structură de oraș european obișnuit, satele li uimesc prin distanța (de civilizație materială, de condiții de muncă, de viață) la care se află față de satul francez. „De aceea este atât de tulburător ceea ce vezi în România (imi spune Antoine Picon). Există un gen de așteptare față de ceea ce poți să înțelegi într-o țară din lumea a treia. Dar cînd vii aici și porți discuții în mediile intelectuale, culturale, unde nu înțelegi distanțele așteptate, tot ceea ce se află împrejur îți arată că așa ceva ni se putea întîmpla și nouă, dacă aveam neșansa voastră”.

De aceea, dintre nenumăratele proiecte ale Centrului Cultural Francez din Cluj menționăm în final doar pe cel al coloeviului internațional dedicat **Imaginii României în presa occidentală**, pe care serviciile culturale ale Ambasadei Franței din România, împreună cu Fundația Soros îl vor organiza la Cluj între 27 și 29 mai 1992. Nu va fi vorba (ne anunță programul) de a reveni a n oară la ancheta despre dedesubturile Revoluției Române ci, comparînd reprezentările pe care jurnaliștii occidentali le au asupra României și cu felul în care jurnaliștii români primesc imaginea dată de țara lor să se facă un inventar al **malentendus**-urilor și neînțelegerilor reciproce. La această tentativă de depășire a clișeurilor vor participa, evident, reprezentanți ai presei din țară și din străinătate. Cît despre coloeviul internațional asupra diverselor moduri de predare a sociologiei care se desfășoară chiar în această săptămînă la Cluj, organizat de Universitatea Babeș-Bolyai și de Asociația Solloques de Langues Françaises (cu, evident, participarea Centrului Cultural Francez) sperăm să avem în numerele viitoare o corespondență de la fața locului a unui specialist.

Grupaj realizat de
GABRIELA ADAMEȘTEANU

SOCIETATEA ÎMPOTRIVA EI ÎNSĂȘI

(Urmare din pag. 11)

putere. Societatea neagră este societatea civilă întoarsă împotriva ei însăși, funcționând pe dos.

Se pare că în acest mod o colectivitate de oameni a putut fi condusă să muncească cu altă putere pentru a înălța în fiecare zi mai mult zidurile nefericirii sale.

Cum să treci de la o societate comunistă totalitară la o societate liberală deschisă? Cum să treci de la o economie centralizată la o economie de piață? Cum să treci de la o societate atomizată la o societate reorganizată într-o colectivitate mistică și etnică sau politică și etică? Am văzut că aceste întrebări, cu toate că stau la baza a numeroase reflecții politice, nu reprezintă, din nefericire, probleme reale. Nu putem decât să-o regretăm. Este într-adevăr regretabil să nu se poată reconstrui — plecând de la elementele unei societăți descompuse în atomi — moleculele unei societăți amenajate cu claritate. Este regretabil să nu se poată desemna grupuri de

vinovați. Este regretabil că nu au existat cele două categorii distincte de călăi și victime: „ei” și „noi”. Fără îndoială această se întâmplă din cauza descurajării de a urma repede energiei voioase manifestate în zilele de după revoluție. Un popor întreg crezuse că e suficient să doborîc citiva oameni de la putere ca să înceteze războiul, că vechile compromisuri fuseseră superficiale și făcute în așteptarea acestui act liberator. Actul s-a realizat, tiranii sînt îngropați, și regulile incertitudinii sociale nu s-au modificat. Așa cum remarca un neurolog englez, este mai ușor să înveți decât să uita; e ușor să-ți schimbi părerea, e greu să-ți modifice comportamentul. Ca peste tot în țările din Est, oamenilor le este foarte greu să se extragă de pe făgașul traumat de vechile rețele. Aceste structuri de apărare nu s-au desfiat ca în spațiul imponderabil al viselor. Este regretabil, iar pentru mulți e atroce, „mai rău ca înainte”: se visa libertatea, iar cînd visul s-a realizat, oamenii se regăsesc ca și paralizați, incapabili de a profita de ea).

Este deci necesar să înțelegem că prăbușirea comunismului, ca ideologie și sistem de putere organizat în jurul Uniunii Sovietice nu a antrenat în același timp și dispariția stării sociale pe care o crease și în unele cazuri, nici a sistemului de putere asociat acestei stări. Aceasta prăbușire nu rezolvă problemele; ea creează doar posibilitatea răspunerii lor în discuție.

De asemenea, ea deschide ecuația către noi pericole. Ne putem teme că prăbușirea este mai degrabă o năpădire, că, în ceea ce privește tranziția, este vorba doar de cea a unui sistem economic și de cuvinte dirijate și că, sub aspect mafirot, societatea rămîne la fel de coruptă ca înainte, perpetuându-se însă sub un lustru liberal sau o carapace naționalistă. În măsura în care viitorul este rezultatul acțiunilor fiecărui actor implicat, depinde de posibilitatea lor de a decide între o strategie de afilare la rețele, caz în care vechea stare se va menține, și o strategie integrînd valorile de autonomie în acțiunea individuală aliniată cu cea de solidaritate în acțiunea socială. O solidaritate dusă dincolo de grupul social sau etnic căruia individul îi aparține — pentru că pe viitor societatea să nu mai poată fi îndreptată împotriva ei însăși.

3) Homocidul lui Zinoviev, cu toate că e profund întunecat, nu suferă. El coexistă de fapt foarte bine cu tipul de om limitat, nefericit și asfixiat (de cărui elanuri de viață sînt înăbușite) pe care îl descriem.

4) Ceea ce înalăm de obicei drept atomizare socială reprezintă de fapt constituirea unui sistem de relații sociale care conduc la izolarea indivizilor.

5) Aceasta ne face să ne gândim că a căuta un grup de vinovați devine, la un moment dat, inutil din moment ce nu a existat un sistem politic ai cărui conducători să fie animați de teorii și credințe marxiste de a face față unei societăți neocomuniste (sau comuniste doar la exterior), conform cu tematica „ei” și „noi”, ci sistemul de compromis pe care l-am descris.

6) Alții trăiesc acest lucru ca pe o eternă revenire a fatalității ce apasă pe o Românie victimă perpetuă a istoriei. În loc să vizeze senza ce le este oferită în mijlocul dificultăților, ei caută să se organizeze pentru a rezista, o dată în plus, istoriei, noilor perturbări venite din afară, ca pe vremea turcilor, tătarilor, sovieticilor...

NOUVELLES FRONTIERS

SIMPA TURISM

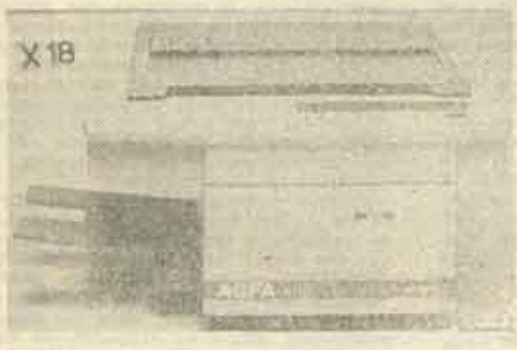
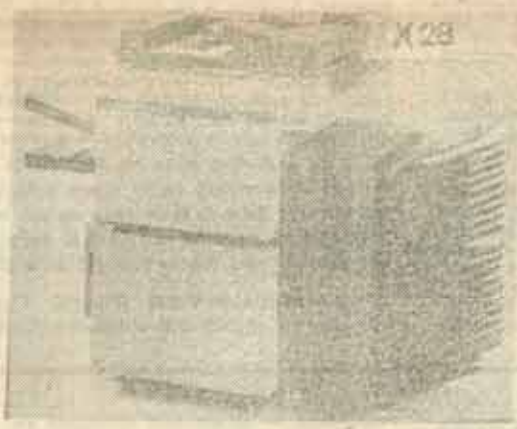
BUCUREȘTI 78217
Bd. 1 Mai, sector 1
Tel: 66 60 09, FAX: 65 71 29
Telex: 11 550 simpa R

AGFA/COPIERS

THE BEST

OTHERS TRY WHILE AGFA SUCCEEDS
WÄHREND ANDERE ERST VERSUCHEN IST AGFA SCHON ERFOLGREICH

THE BEST

Romanian Business Consult S.R.L.
Bibescu Vodă no. 2, sect. 4, PO 53, Bucharest,
Romania. Tel. 13 63 35; tel/fax 12.10.37. Telex 10480

Redacția „22”: Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți), Horațiu Pepine (publicist comentator), Gabriel Andreescu, Andreea Pora (redactori), Anton Burtea (tehnoredactor), Nicolae Turcu (șef compartiment economic), Mariana Dinu, Radu Dobândă (corectură), Bogdan Penescu (difuzare), Georgeta Marin (secretariat), Didina Marc, Manuela Gheorghiu (dactilografie). Colaboratori: Leonard Oprea (manager), Teodor Sugăr (consultant), Dan Perjovschi (grafică), Emanuel Păruș (foto), Sorin Faur (secretar general de redacție). Responsabil de număr: Dan Pavel.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi”, București, Piața Presei Libere 1.